

บทที่ 7

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

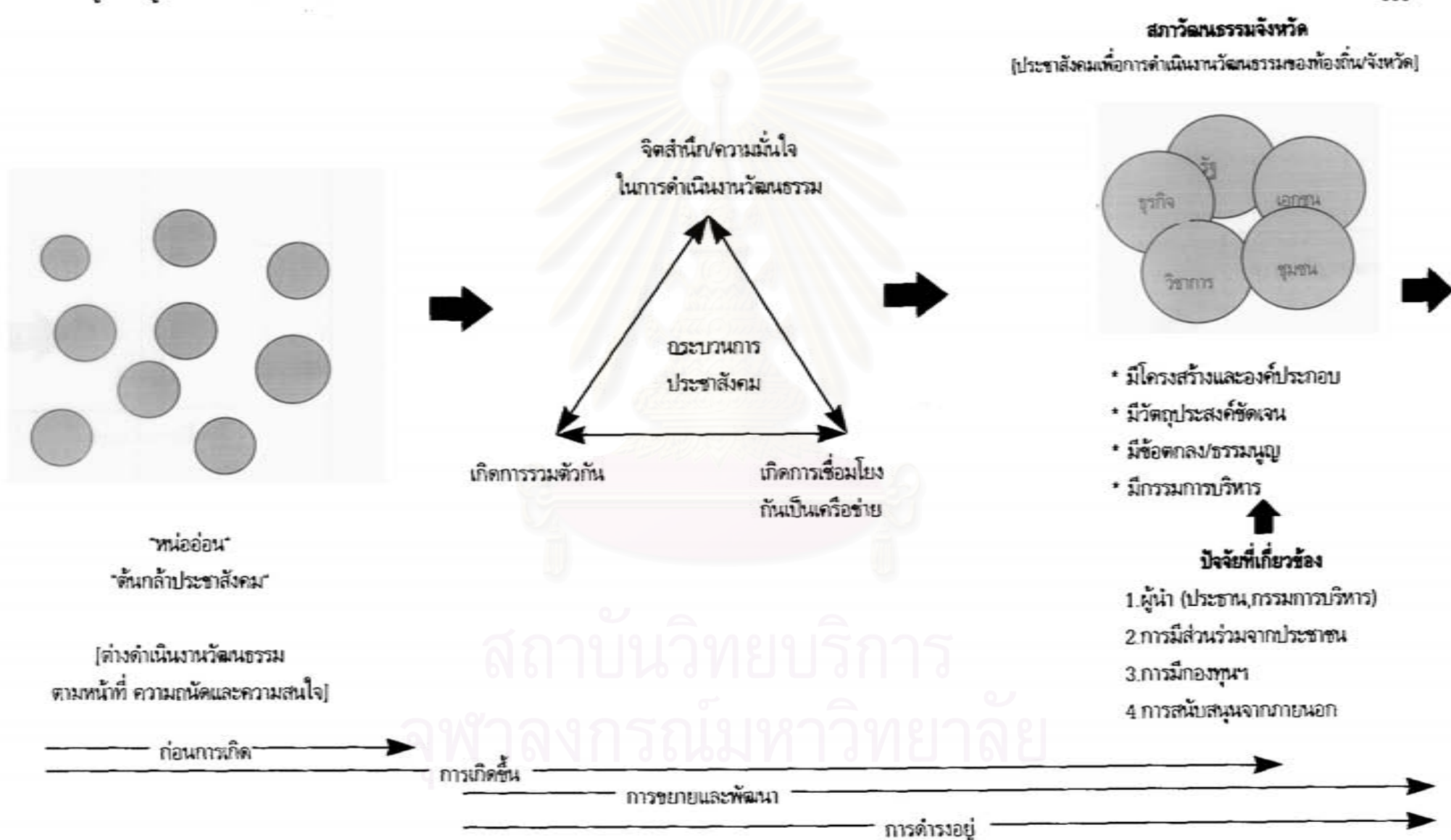
การวิจัยเรื่อง "การนำเสนอรูปแบบกระบวนการพัฒนาประชาสังคมเพื่อการดำเนินงานวัฒนธรรมของสภาวัฒนธรรมจังหวัด" นี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบกระบวนการพัฒนาประชาสังคมเพื่อการดำเนินงานวัฒนธรรมของสภาวัฒนธรรมจังหวัด และศึกษาความเป็นไปได้และปัจจัยเงื่อนไขในการประยุกต์ใช้รูปแบบกระบวนการพัฒนาประชาสังคมเพื่อการดำเนินงานวัฒนธรรมของสภาวัฒนธรรมจังหวัด ในขั้นตอนที่ 1 ของการวิจัยซึ่งเป็นการพัฒนารูปแบบกระบวนการพัฒนาสังคมเพื่อการดำเนินงานวัฒนธรรมของสภาวัฒนธรรมจังหวัด ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเชิงประจักษ์เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาประชาสังคมเพื่อการดำเนินงานวัฒนธรรมของสภาวัฒนธรรมจังหวัดที่ได้ดำเนินการจริง ทั้งที่ดำเนินการผ่านมาแล้วและกำลังดำเนินการอยู่ โดยศึกษาจากสภาวัฒนธรรมจังหวัดที่มีประสิทธิภาพสูงในการพัฒนาประชาสังคมเพื่อการดำเนินงานวัฒนธรรมที่เลือกอย่างเฉพาะเจาะจงตามเกณฑ์ที่กำหนด 6 สภาวัฒนธรรมจังหวัด จำแนกเป็นขนาดเล็ก 2 แห่ง คือ สภาวัฒนธรรมจังหวัดน่าน และสภาวัฒนธรรมจังหวัดนันทบุรี ขนาดกลาง 2 แห่ง คือ สภาวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม และสภาวัฒนธรรมจังหวัดสุโขทัย ขนาดใหญ่ 2 แห่ง คือ สภาวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย และสภาวัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการศึกษาเอกสาร และการศึกษาภาคสนาม เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์กลุ่ม การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมแล้วจัดทำเป็นรายงานผลการศึกษาระณีศึกษา และได้ศึกษาความคิดเห็นของเครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิกของสภาวัฒนธรรมจังหวัด จำนวน 814 คน และความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรม 7 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 7 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาประชาสังคม 5 คน นำผลจากการศึกษาทั้ง 3 วิธี มาสังเคราะห์แล้วพัฒนาเป็นรูปแบบกระบวนการพัฒนาประชาสังคมเพื่อการดำเนินงานวัฒนธรรมของสภาวัฒนธรรมจังหวัด บนพื้นฐานทฤษฎีทางการพัฒนา ประชา และแนวคิดด้านวัฒนธรรมกับการพัฒนา หลังจากนั้นได้ดำเนินการในขั้นตอนที่ 2 ของการวิจัยคือ การศึกษาความเป็นไปได้และปัจจัยเงื่อนไขในการประยุกต์ใช้รูปแบบกระบวนการพัฒนาประชาสังคมเพื่อการดำเนินงานวัฒนธรรมของสภาวัฒนธรรมจังหวัด โดยศึกษาความคิดเห็นจากกลุ่มผู้กำหนดนโยบายในการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม ซึ่งประกอบด้วยกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ 6 คน และผู้บริหารระดับสูงของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ 2 คน และศึกษาความคิดเห็นจากกลุ่มผู้ปฏิบัติงานในการพัฒนาประชาสังคมเพื่อการดำเนินงานวัฒนธรรมของสภาวัฒนธรรมจังหวัดที่ได้จากการสุ่มอย่างง่าย จำนวน 5 สภาวัฒนธรรมจังหวัด จำแนกเป็นขนาดเล็ก 2 แห่ง คือ สภาวัฒนธรรมจังหวัดสมุทรปราการ และสภาวัฒนธรรมจังหวัดอุทัยธานี ขนาดกลาง 2 แห่ง คือ สภาวัฒนธรรมจังหวัดแพร่ และสภาวัฒนธรรมจังหวัดจันทบุรี และขนาดใหญ่ 1 แห่ง คือ สภาวัฒนธรรมจังหวัดอุดรธานี

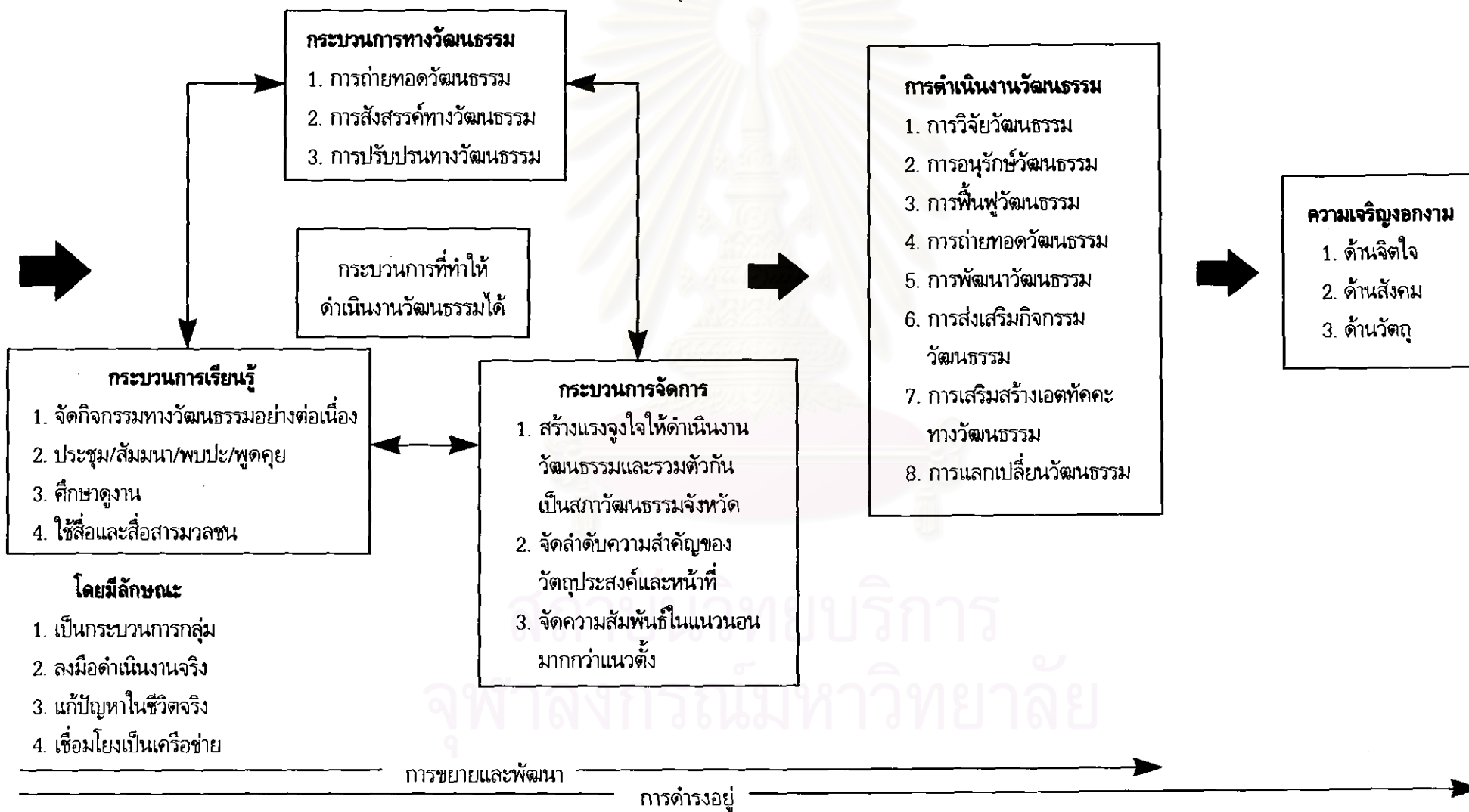
สรุปผลการวิจัย

ผลการพัฒนารูปแบบกระบวนการพัฒนาประชาสังคมเพื่อการดำเนินงานวัฒนธรรมของสภาวัฒนธรรมจังหวัด และการศึกษาความเป็นไปได้และปัจจัยเงื่อนไขในการประยุกต์ใช้รูปแบบกระบวนการพัฒนาประชาสังคมเพื่อการดำเนินงานวัฒนธรรมของสภาวัฒนธรรมจังหวัด สรุปรูปแบบกระบวนการพัฒนาประชาสังคมเพื่อการดำเนินงานวัฒนธรรมของสภาวัฒนธรรมจังหวัด ได้ตั้งแผนภูมิต่อไปนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากแผนภูมิข้างต้นสามารถสรุปรูปแบบกระบวนการพัฒนาประชาสังคมเพื่อการดำเนินงานวัฒนธรรมของสภาวัฒนธรรมจังหวัด ได้ดังนี้

1.1 โครงสร้างและองค์ประกอบ

รูปแบบกระบวนการพัฒนาประชาสังคมเพื่อการดำเนินงานวัฒนธรรมของสภาวัฒนธรรมจังหวัด ในปัจจัยเรื่องโครงสร้างและองค์ประกอบของสภาวัฒนธรรมจังหวัดควรมีพัฒนาการและความเชื่อมโยงในแต่ละขั้นตอนดังนี้

(1) ก่อนเกิดประชาสังคม

มีหน่วยงานของรัฐ องค์กรเอกชน องค์กรชุมชน องค์กรท้องถิ่น องค์กรธุรกิจ และองค์กรวิชาการ ซึ่งเป็น "หน่ออ่อน" หรือ "ต้นกล้าประชาสังคม" ดำเนินงานวัฒนธรรมตามหน้าที่ความรับผิดชอบ ความถนัด และความสนใจ เช่น โรงเรียน และสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ดำเนินงานปลูกฝังและถ่ายทอดวัฒนธรรม โดยเฉพาะในกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนักเรียน นักศึกษาในสถาบันการศึกษานั้น ๆ โดยมีหน่วยงานของรัฐอื่น ๆ เช่น พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ หน่วยศิลปากร ดูแลเรื่องโบราณสถานและแหล่งโบราณคดีต่าง ๆ เป็นต้น ในขณะที่วัดและศาสนสถานต่าง ๆ ก็ทำหน้าที่เป็นแหล่งกลางในการปฏิบัติศาสนกิจ และกิจกรรมทางวัฒนธรรมด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ โดยที่องค์กรปกครองท้องถิ่นต่าง ๆ คือ เทศบาล สุขาภิบาล ก็รับผิดชอบการดำเนินงานวัฒนธรรมในท้องถิ่นนั้น ๆ และมีสมาคม มูลนิธิ และบริษัท ห้างร้านต่าง ๆ ร่วมดำเนินงานวัฒนธรรมตามความถนัดและความสนใจของตนโดยไม่ได้ประสานการดำเนินงานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างเกิดพลังเท่าที่ควร

(2) การเกิดขึ้นของประชาสังคม

ควรมีการศึกษา สำรวจ และรวบรวมองค์กรและหน่วยงานที่เป็น "ต้นกล้าประชาสังคม" ที่ดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของจังหวัดในลักษณะต่าง ๆ แล้วสร้างโอกาสให้ได้มาพบปะกันอย่างอิสระ เพื่อให้ได้มาปรึกษาหารือและทำความเข้าใจกันในเรื่องคุณค่าและความสำคัญของงานวัฒนธรรม แล้วร่วมกันแสวงหาแนวทางในการดำเนินงานวัฒนธรรม รวมทั้งสร้างความมั่นใจและสร้างแรงจูงใจให้เห็นคุณค่าและความจำเป็นที่ต้องรวมตัวกันจัดตั้งเป็นประชาสังคมเพื่อการดำเนินงานวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของจังหวัดในรูปของสภาวัฒนธรรมจังหวัด แล้วร่วมกันพิจารณากำหนดวัตถุประสงค์ พิจารณากำหนดข้อตกลงหรือธรรมนูญของสภาวัฒนธรรมจังหวัดเพื่อใช้เป็นแนวในการดำเนินงานของสภาวัฒนธรรมจังหวัด และเลือกตั้งกรรมการบริหารสภาวัฒนธรรมจังหวัด

(3) การขยายและการพัฒนาของประชาสังคม

ประชาสังคมเพื่อการดำเนินงานวัฒนธรรมของสภาวัฒนธรรมจังหวัดควรขยายและพัฒนาเครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิกให้กว้างขวางโดยเปิดโอกาสให้หน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ที่เป็น "ต้นกล้าประชาสังคม" และประชาชนในท้องถิ่นและในจังหวัดให้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมอย่างสำคัญในการดำเนินงานวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของจังหวัดมากยิ่งขึ้น

1) การขยายและพัฒนาเครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิกในแนวตั้ง ควรจัดตั้งสภาวัฒนธรรมอำเภอ สภาวัฒนธรรมตำบล จนถึงระดับหมู่บ้านและชุมชนวัฒนธรรม โดยมีการทำความเข้าใจในคุณค่าและความสำคัญของงานวัฒนธรรม วิธีการดำเนินงานวัฒนธรรม รวมทั้งการปลูกจิตสำนึก และความตระหนักในคุณค่าของการรวมพลังกันดำเนินงานวัฒนธรรม

2) การขยายและพัฒนาเครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิกในแนวนอน ควรสร้างความรู้ความเข้าใจในคุณค่า และความสำคัญของงานวัฒนธรรมไปยังหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ในลักษณะต่าง ๆ ให้สามารถดำเนินงานวัฒนธรรมตามหน้าที่ความรับผิดชอบได้อย่างเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และเข้ามาเป็นเครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิกของสภาวัฒนธรรมจังหวัด รวมทั้งสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนทั่วไป เพื่อสร้างจิตสำนึกในการร่วมกันรับผิดชอบการดำเนินงานวัฒนธรรมด้วยวิธีการต่าง ๆ ด้วย

นอกจากนี้ยังควรจัดโครงสร้างการบริหารให้สอดคล้องและเหมาะสมกับการขยายเครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิกการขยายงานวัฒนธรรมเป็นการดำเนินงานด้านชีวิตวัฒนธรรมหรือสังคมวัฒนธรรมด้วย และเหมาะสมกับบริบทแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วย

(4) การดำรงอยู่ของประชาสังคม

ควรสร้างโอกาสให้หน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ และประชาชนในท้องถิ่นและในจังหวัดให้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมอย่างสำคัญในการดำเนินงานวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของจังหวัดอย่างเต็มที่ เพื่อให้ประกอบด้วยองค์กรเครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิกที่กว้างขวาง และหลากหลายในลักษณะต่าง ๆ ครบทั้ง 5 ภาคี ที่กระจายอยู่ในพื้นที่และกลุ่มพลังต่าง ๆ มีความสนใจ ความสามารถ ความถนัด และดำเนินกิจกรรมในเรื่องต่าง ๆ อย่างหลากหลาย เพื่อให้สามารถ “ถักทอ” และ “เชื่อมโยง” กันอย่างแข็งแรง และจะต้องให้มีการขยายและการพัฒนาเครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิกให้กว้างขวางและเข้มแข็งยิ่งขึ้น เป็นประจำและอย่างต่อเนื่อง ในขณะเดียวกันก็ควรปรับโครงสร้างการบริหารให้เหมาะสมและสอดคล้องกับเครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิกและงานวัฒนธรรมที่ขยายตัวมากยิ่งขึ้นด้วย และเหมาะสมกับบริบทแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วย

1.2 การดำเนินงานวัฒนธรรม

1.2.1 ตามขอบข่ายงานวัฒนธรรม

รูปแบบกระบวนการพัฒนาประชาสังคมเพื่อการดำเนินงานวัฒนธรรมของสภาวัฒนธรรมจังหวัด ในปัจจุบันเรื่องการดำเนินงานวัฒนธรรมตามขอบข่ายงานวัฒนธรรม ควรมีการพัฒนาการและความเชื่อมโยงในแต่ละขั้นตอน ดังนี้

(1) ก่อนเกิดประชาสังคม

หน่วยงานและองค์กรที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมต่างดำเนินงานวัฒนธรรมตามหน้าที่ความรับผิดชอบ ความถนัด และความสนใจ

(2) การเกิดขึ้นของประชาสังคม

ควรมีการทำความเข้าใจความหมายและขอบข่ายงานวัฒนธรรมในความหมายกว้างที่หมายถึง ชีวิตวัฒนธรรม หรือ สังคมวัฒนธรรม มีขอบข่ายงานวัฒนธรรมครอบคลุม 8 ลักษณะงาน เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจเพื่อให้เครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิกได้พิจารณาดำเนินงานวัฒนธรรมในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป

(3) การขยายและการพัฒนาของประชาสังคม

ประชาสังคมเพื่อการดำเนินงานวัฒนธรรมของสภาวัฒนธรรมจังหวัดควรขยายและพัฒนาการดำเนินงานวัฒนธรรมให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น ตามขอบข่ายงานวัฒนธรรม 8 ลักษณะงาน

(4) การดำรงอยู่ของประชาสังคม

ควรส่งเสริมและพัฒนาการดำเนินงานวัฒนธรรมของท้องถิ่นและจังหวัดให้เข้มแข็งจริงจังและกว้างขวาง จนสามารถดำเนินงานวัฒนธรรมทั้ง 8 ลักษณะงาน ได้อย่างประสบผลสำเร็จ

1) **การวิจัยวัฒนธรรม** ควรศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลทางวัฒนธรรมต่าง ๆ ของท้องถิ่นและของจังหวัดโดยเฉพาะที่เป็นภูมิธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในจังหวัด มุ่งศึกษาให้รู้ความเป็นมาในอดีตและสภาพการณ์ปัจจุบัน

2) **การอนุรักษ์วัฒนธรรม** ควรทำให้เข้าใจในคุณค่า แก่นสาระ และความสำคัญของวัฒนธรรมของท้องถิ่นต่าง ๆ ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมวัฒนธรรมตามประเพณีและเทศกาลต่าง ๆ สร้างจิตสำนึกของความเป็นคนท้องถิ่นนั้นที่จะต้องร่วมกันอนุรักษ์วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น รวมทั้งสนับสนุนให้มีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น หรือพิพิธภัณฑ์ชุมชนขึ้น เพื่อแสดงวิถีชีวิตความเป็นมาของชุมชน อันจะสร้างความรู้และความภาคภูมิใจในชุมชนท้องถิ่นด้วย

3) **การฟื้นฟูวัฒนธรรม** ควรเลือกสรรวัฒนธรรมที่สูญหายไปหรือกำลังจะเสื่อมสลายไป มาทำให้มีคุณค่าและความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของท้องถิ่น โดยเฉพาะพื้นฐานทางจริยธรรม คุณธรรม และค่านิยม รวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่น

4) **การพัฒนาวัฒนธรรม** ควรริเริ่ม สร้างสรรค์ และปรับวัฒนธรรมให้เหมาะสมกับยุคสมัยและเกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน โดยใช้วัฒนธรรมเป็นพื้นฐานในการรวมกลุ่มการพัฒนาอาชีพ และการผลิตสินค้าและบริการทางวัฒนธรรม การป้องกันและแก้ไขปัญหาวิกฤตต่าง ๆ และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

5) **การถ่ายทอดวัฒนธรรม** ควรนำวัฒนธรรมที่ผ่านการเลือกสรรกลับกรองด้วยเหตุและผลอย่างรอบคอบรอบด้านแล้วไปถ่ายทอดให้ประชาชนและเยาวชนเกิดความเข้าใจตระหนักในคุณค่า คุณประโยชน์ และประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับยุคสมัย โดยผ่านทางสถาบันการศึกษาและการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่าง ๆ

6) **การส่งเสริมกิจกรรมวัฒนธรรม** ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้เครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิก และสภาวัฒนธรรมอำเภอ สภาวัฒนธรรมตำบลและชุมชนต่าง ๆ ได้จัด

กิจกรรมทางวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ทั้งกิจกรรมตามประเพณีและเทศกาลต่าง ๆ และกิจกรรมที่จัดดำเนินการเป็นโครงการตามความถนัดและความสนใจ

7) การเสริมสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ควรส่งเสริมและสนับสนุน การพัฒนาศักยภาพของชาวบ้าน และผู้ดำเนินงานวัฒนธรรมต่าง ๆ ให้มีโอกาสได้แสดงศักยภาพทาง วัฒนธรรมและพัฒนาความรู้ความสามารถทางวัฒนธรรมได้อย่างเต็มที่ จัดให้มีการยกย่องเชิดชูเกียรติและ ประกาศเกียรติคุณในลักษณะต่าง ๆ รวมทั้งได้ส่งเสริมให้ได้มีโอกาสได้รับการยกย่องและประกาศเกียรติคุณ ในระดับที่สูงขึ้นไป

8) การเผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ เกิดการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกันอย่างกว้างขวางเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน โดยให้มี การเผยแพร่วัฒนธรรมของท้องถิ่นต่าง ๆ โดยสื่อและวิธีการต่าง ๆ และส่งเสริมและสนับสนุนการเผยแพร่ และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มชนและท้องถิ่นต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง รวมทั้งกับประเทศเพื่อนบ้านใน กรณีที่มีชายแดนติดกันด้วย

1.2.2 ตามประเภทของวัฒนธรรม

รูปแบบกระบวนการพัฒนาประชาสังคมเพื่อการดำเนินงานวัฒนธรรมของสภา วัฒนธรรมจังหวัด ในปัจจุบันเรื่องการดำเนินงานวัฒนธรรมตามประเภทของวัฒนธรรม ควรมีการพัฒนาการและ ความเชื่อมโยงในแต่ละขั้นตอน ดังนี้

(1) ก่อนเกิดประชาสังคม

หน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ต่างดำเนินงานวัฒนธรรมตามประเภท ของวัฒนธรรม ตามหน้าที่ความรับผิดชอบ ความถนัดและความสนใจ

(2) การเกิดขึ้นของประชาสังคม

ควรมีการทำความเข้าใจในความหมายและขอบข่ายงานวัฒนธรรมที่ ครอบคลุมทุกประเภทของวัฒนธรรมทั้งวัฒนธรรมด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านวัตถุ

(3) การขยายและการพัฒนาของประชาสังคม

ประชาสังคมเพื่อการดำเนินงานวัฒนธรรมของสภาวัฒนธรรมจังหวัด ควรเน้นการขยายและพัฒนาการดำเนินงานวัฒนธรรมด้านจิตใจเป็นสำคัญ โดยเฉพาะในเรื่องจริยธรรม คุณธรรม และความซาบซึ้งในศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนวัฒนธรรมด้านสังคมควรเน้นเรื่อง การร่วมกันดำเนินงานวัฒนธรรม การสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชน และในวัฒนธรรมด้านวัตถุควรเน้นเรื่องเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้าน

(4) การดำรงอยู่ของประชาสังคม

ควรดำเนินงานวัฒนธรรมให้ครอบคลุมทุกประเภทของวัฒนธรรม ดังนี้

1) **ด้านจิตใจ** ควรเน้นการพัฒนาและสร้างค่านิยมให้แก่ประชาชนและเยาวชน ให้รู้และซาบซึ้งในหลักธรรมของศาสนา และแนวทางการปฏิบัติตนในสังคมปัจจุบัน และเน้นการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดความซาบซึ้งในศิลปวัฒนธรรมและความภาคภูมิใจในภูมิธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น

2) **ด้านสังคม** ควรเน้นให้ชุมชนท้องถิ่นรวมตัวกันเพื่อจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม โดยคำนึงถึงองค์ประกอบพื้นฐานทางสังคมของชุมชนเป็นหลัก เน้นให้ประชาชนองค์กรท้องถิ่น กลุ่มพลังต่าง ๆ ในชุมชนร่วมกันคิด ร่วมกันทำและร่วมกันรับผิดชอบในการจัดกิจกรรมวัฒนธรรมของตนเองตามระบอบประชาธิปไตย เน้นการให้ความเห็นอกเห็นใจของคนในสังคม สร้างความเข้มแข็งให้แก่ครอบครัว และชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองและพึ่งพากันเองได้

3) **ด้านวัตถุ** ควรเน้นการศึกษาและการพัฒนาอาชีพท้องถิ่นที่ใช้วัฒนธรรมเป็นพื้นฐาน ทั้งด้านการเกษตร อุตสาหกรรม และหัตถกรรม การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ที่ก่อให้เกิดรายได้เพื่อแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ โดยคำนึงถึงการผลิตสินค้าพื้นบ้านที่เป็นประโยชน์นำมาจำหน่ายสร้างรายได้ นอกจากนี้ยังเน้นการสร้างวัตถุที่เป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของจังหวัด

1.3 กระบวนการ

1.3.1 กระบวนการที่ทำให้เกิดประชาสังคม

รูปแบบกระบวนการพัฒนาประชาสังคมเพื่อการดำเนินงานวัฒนธรรมของสภาวัฒนธรรมจังหวัด ในปัจจุบันเรื่องกระบวนการที่ทำให้เกิดประชาสังคม ควรมีพัฒนาการและความเชื่อมโยงในแต่ละขั้นตอน ดังนี้

(1) ก่อนเกิดประชาสังคม

หน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ต่างดำเนินงานวัฒนธรรมตามหน้าที่ ความรับผิดชอบ ความถนัดและความสนใจ

(2) การเกิดขึ้นของประชาสังคม

ควรมีการทำความเข้าใจในความสำคัญและพลังของการที่จะต้องรวมตัวกันจัดตั้งเป็นสภาวัฒนธรรมจังหวัด เพื่อร่วมมือกันดำเนินงานวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของจังหวัดให้ไปในทิศทางเดียวกันอย่างเกิดพลัง

(3) การขยายและการพัฒนาของประชาสังคม

1) การสร้างจิตสำนึกและความมั่นใจในการดำเนินงานวัฒนธรรม

ควรสร้างความรู้ความเข้าใจจนเครือข่ายเครือข่ายเครือข่ายและประชาชนเห็นคุณค่าและความสำคัญของงานวัฒนธรรมจนเกิดจิตสำนึกทางวัฒนธรรม พร้อมทั้งปลุกเร้าให้เครือข่ายเครือข่ายและประชาชนได้มั่นใจและสำนึกถึงพลังของตนเองว่าจะสามารถร่วมกันดำเนินงานวัฒนธรรมเพื่อป้องกันและแก้ปัญหาทาง

วัฒนธรรมและพัฒนาวัฒนธรรมของท้องถิ่นและจังหวัดได้ด้วยตนเองบนเงื่อนไขของจิตสำนึกของความเป็นคนในท้องถิ่นที่ต้องมาคิดและลงมือทำงานวัฒนธรรมด้วยการพึ่งตนเอง

2) การรวมตัวกันดำเนินงานวัฒนธรรม ควรปลูกจิตสำนึกให้เครือข่ายเครือข่ายจิตอาสาสมัคร และผู้รู้ ผู้สนใจในเรื่องวัฒนธรรมต่าง ๆ ได้เกิดความสำนึกในความสำคัญและพลังของการร่วมมือกันดำเนินงานวัฒนธรรมเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาวัฒนธรรมของท้องถิ่นและจังหวัดด้วยการพึ่งกันเองเป็นสำคัญ โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการรวมตัวกันดำเนินกิจกรรมวัฒนธรรมตามความถนัด ความสามารถ และสนใจร่วมกันอย่างอิสระและหลากหลาย

3) การเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย สภาวัฒนธรรมจังหวัดควรเป็นแหล่งกลางให้เครือข่ายเครือข่ายจิตอาสาสมัครได้เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย เพื่อร่วมกันเรียนรู้และร่วมกันดำเนินงานวัฒนธรรมเสริมซึ่งกันและกันอย่างอิสระและหลากหลาย ทั้งในแนวตั้งและแนวนอนให้ “ถักทอ” และ “เชื่อมโยง” กันอย่างแข็งแรง โดยการจัดเวที เปิดโอกาส และจัดช่องทางในการติดต่อสื่อสารที่เครือข่ายเครือข่ายจิตอาสาสมัครสามารถติดต่อสื่อสารให้เข้าใจร่วมกันได้

(4) การดำรงอยู่ของประชาสังคม

1) การสร้างจิตสำนึกและความมั่นใจในการดำเนินงานวัฒนธรรม
ควรได้สร้างความรู้ความเข้าใจจนเครือข่ายเครือข่ายจิตอาสาสมัครและประชาชนเห็นคุณค่าและความสำคัญของงานวัฒนธรรมจนเกิดจิตสำนึกทางวัฒนธรรม มั่นใจและสำนึกถึงพลังของตนเองว่าจะสามารถร่วมกันดำเนินงานวัฒนธรรมเพื่อป้องกัน แก้ปัญหาและพัฒนาวัฒนธรรมของท้องถิ่นและจังหวัดได้ จนเกิดความสำนึกที่จะต้องเป็นผู้รับผิดชอบการดำเนินงานวัฒนธรรม ด้วยตนเองบนเงื่อนไขของจิตสำนึกของความเป็นคนในท้องถิ่นที่ต้องมาคิดและลงมือทำงานวัฒนธรรมด้วยการพึ่งตนเองและพึ่งกันเอง

2) การรวมตัวกันดำเนินงานวัฒนธรรม ควรปลูกจิตสำนึกให้เครือข่ายเครือข่ายจิตอาสาสมัคร และผู้รู้ ผู้สนใจในเรื่องวัฒนธรรมต่าง ๆ ได้เกิดความสำนึกในความสำคัญและพลังของการร่วมมือกันดำเนินงานวัฒนธรรมเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาวัฒนธรรมของท้องถิ่นและจังหวัดด้วยการพึ่งกันเองเป็นสำคัญ โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการรวมตัวกันดำเนินกิจกรรมวัฒนธรรมตามความถนัด ความสามารถ และสนใจร่วมกันอย่างอิสระและหลากหลายในระดับต่าง ๆ

3) การเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย สภาวัฒนธรรมจังหวัดควรเป็นแหล่งกลางให้เครือข่ายเครือข่ายจิตอาสาสมัครได้เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย เพื่อร่วมกันเรียนรู้และร่วมกันดำเนินงานวัฒนธรรมเสริมซึ่งกันและกันอย่างอิสระและหลากหลาย ทั้งในแนวตั้งและแนวนอนให้ “ถักทอ” และ “เชื่อมโยง” กันอย่างแข็งแรง โดยการจัดเวที เปิดโอกาส และจัดช่องทางในการติดต่อสื่อสารที่เครือข่ายเครือข่ายจิตอาสาสมัครสามารถติดต่อสื่อสารให้เข้าใจร่วมกันได้

1.3.2 กระบวนการที่ทำให้ประชาสังคมดำเนินงานวัฒนธรรมได้

รูปแบบกระบวนการพัฒนาประชาสังคมเพื่อการดำเนินงานวัฒนธรรม

ของสภาวัฒนธรรมจังหวัด ในปัจจัยเรื่องกระบวนการที่ทำให้ประชาสังคมดำเนินงานวัฒนธรรมได้ ควรมีพัฒนาการและความเชื่อมโยงในแต่ละขั้นตอนดังนี้

1.3.2.1 กระบวนการทางวัฒนธรรม

(1) ก่อนเกิดประชาสังคม

หน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ต่างดำเนินงานวัฒนธรรมตามหน้าที่ความรับผิดชอบ ความถนัดและความสนใจ

(2) การเกิดขึ้นของประชาสังคม

ควรมีการทำความเข้าใจในกระบวนการทางวัฒนธรรมกับการดำเนินงานวัฒนธรรม

(3) การขยายและการพัฒนาของประชาสังคม

1) **กระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรม** ควรให้ความสำคัญกับภูมิธรรมภูมิปัญญาของท้องถิ่นที่บรรพบุรุษโดยสร้างสรรค์ เลือกสรร กลั่นกรอง พัฒนาและสั่งสมไว้เพื่อประโยชน์ในการดำเนินวิถีชีวิตในรูปแบบต่าง ๆ โดยจัดให้มีการศึกษา ค้นคว้า รวบรวมภูมิธรรมภูมิปัญญาเหล่านี้ แล้วนำออกเผยแพร่และถ่ายทอดไปยังเยาวชน และประชาชนทั่วไปเพื่อสร้างความเข้าใจในคุณค่า สาระ และความสำคัญของภูมิธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นต่าง ๆ นั้น ซึ่งได้ก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ การเห็นคุณค่า ความสำคัญ คุณประโยชน์ จนเกิดการประพฤติปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิต

2) **กระบวนการสังสรรค์ทางวัฒนธรรม** สังคมไทยเป็นสังคมเปิด จึงทำให้มีการสังสรรค์ระหว่างวัฒนธรรมต่าง ๆ ตลอดเวลา ประชาสังคมเพื่อการดำเนินงานวัฒนธรรมของสภาวัฒนธรรมจังหวัด ควรใช้กระบวนการสังสรรค์ทางวัฒนธรรมมาใช้ประโยชน์ในการดำเนินงานวัฒนธรรม โดยจัดให้มีการศึกษาวัฒนธรรมต่าง ๆ แล้วนำมาเผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกันเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในคุณค่า สาระ และความสำคัญของวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน ในขณะเดียวกันก็จัดให้มีการศึกษาวัฒนธรรมที่ไหลบ่ามาตามกระแสโลกาภิวัตน์ เพื่อให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ แล้วเลือกสรรกลั่นกรองมาใช้ให้เหมาะสมกับพื้นฐานภูมิธรรมภูมิปัญญาของวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วย

3) **กระบวนการปรับปรุงทางวัฒนธรรม** ควรสร้างให้เครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิกมีความสามารถในการปรับปรุงทางวัฒนธรรม โดยการเลือกสรร กลั่นกรอง วัฒนธรรมต่าง ๆ ทั้งที่เป็นภูมิธรรมภูมิปัญญาดั้งเดิม และวัฒนธรรมใหม่ ๆ ที่ล้นหลามกับกระแสโลกาภิวัตน์ ด้วยเหตุและผลอย่างรอบคอบรอบด้านให้สามารถประสานเชื่อมโยงและเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกันให้มากที่สุดจนสามารถนำมาใช้ในการดำเนินงานวัฒนธรรมของท้องถิ่นและจังหวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(4) การดำรงอยู่ของประชาสังคม

1) **กระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรม** ควรให้ความสำคัญกับภูมิธรรมภูมิปัญญาของท้องถิ่นที่บรรพบุรุษโดยสร้างสรรค์ เลือกสรร กลั่นกรอง พัฒนาและสั่งสมไว้เพื่อประโยชน์ในการดำเนินวิถีชีวิตในรูปแบบต่าง ๆ โดยจัดให้มีการศึกษา ค้นคว้า รวบรวมภูมิธรรมภูมิปัญญา

เหล่านี้ แล้วนำออกเผยแพร่และถ่ายทอดเพื่อสร้างความเข้าใจในคุณค่า สาระและความสำคัญของภูมิธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่าง ๆ นั้น ซึ่งได้ก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ การเห็นคุณค่า ความสำคัญ คุณประโยชน์ จนเกิดการประพฤติปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิต

2) กระบวนการสังสรรค์ทางวัฒนธรรม เนื่องจาก สังคมไทยเป็นสังคมเปิด จึงทำให้มีการสังสรรค์ระหว่างวัฒนธรรมต่าง ๆ รวมทั้งวัฒนธรรมสากลในกระแส โลกาภิวัตน์ตลอดเวลา ประชาสังคมเพื่อการดำเนินงานวัฒนธรรมของสภาวัฒนธรรมจังหวัดควรใช้กระบวนการ สังสรรค์ทางวัฒนธรรมมาใช้ประโยชน์ในการดำเนินงานวัฒนธรรม โดยจัดให้มีการศึกษาวัฒนธรรมต่าง ๆ แล้วนำมาเผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกันเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในคุณค่า สาระ และความสำคัญของ วัฒนธรรมของกันและกัน ในขณะเดียวกันก็จัดให้มีการศึกษาวัฒนธรรมที่ไหลบ่ามาตามกระแสโลกาภิวัตน์ เพื่อให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ แล้วเลือกสรรกลั่นกรองมาใช้ให้เหมาะสมกับพื้นฐานภูมิธรรมภูมิปัญญาของ วัฒนธรรมท้องถิ่นด้วย

3) กระบวนการปรับปรุงทางวัฒนธรรม ควรสร้างให้ เครื่องข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิกมีความสามารถในการปรับปรุงทางวัฒนธรรม โดยการเลือกสรร กลั่นกรอง วัฒนธรรมต่าง ๆ ทั้งที่เป็นภูมิธรรมภูมิปัญญาดั้งเดิม และวัฒนธรรมใหม่ ๆ ที่หลังไหลมากับกระแสโลกาภิวัตน์ด้วยเหตุและผลอย่างรอบคอบรอบด้านให้สามารถประสานเชื่อมโยงและเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกันให้ มากที่สุด จนสามารถนำมาใช้ในการดำเนินงานวัฒนธรรมของท้องถิ่น และจังหวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3.2.2 กระบวนการเรียนรู้

(1) ก่อนเกิดประชาสังคม

หน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ต่างดำเนินงานวัฒนธรรมตามหน้าที่ ความรับผิดชอบ ความถนัด และความสนใจ

(2) การเกิดขึ้นของประชาสังคม

ควรมีการทำความเข้าใจในเรื่องกระบวนการเรียนรู้กับการดำเนินงาน วัฒนธรรม

(3) การขยายและการพัฒนาของประชาสังคม

ควรพัฒนาให้เครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิกมีความสามารถในการ แสวงหา สร้าง เลือกสรร กลั่นกรองด้วยเหตุและผลอย่างรอบคอบรอบด้าน และสังมองค์ความรู้ทั้งที่เป็น ภูมิธรรมภูมิปัญญาดั้งเดิม และความรู้สากลที่เป็นวัฒนธรรมใหม่ ๆ แล้วนำมาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการดำเนินงาน วัฒนธรรม การขยายและการพัฒนาประชาสังคมเพื่อดำเนินงานวัฒนธรรม และก่อให้เกิดการเรียนรู้และ พัฒนาภูมิธรรมภูมิปัญญาเพิ่มขึ้นตลอดเวลา ดังนี้

1) **การจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง** ควรได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมอย่างสม่ำเสมอ ทั้งที่เป็นกิจกรรมทางวัฒนธรรมของเครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิกและกิจกรรมของคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ของสภาวัฒนธรรมจังหวัด ทั้งกิจกรรมตามประเพณีและเทศกาลต่าง ๆ และกิจกรรมที่จัดดำเนินการตามแผนงานและโครงการ เพื่อให้เครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิกได้เกิดการเรียนรู้ในการดำเนินงานวัฒนธรรมจากการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมร่วมกัน

2) **การประชุม สัมมนา เสวนา และพบปะพูดคุย** ควรจัดให้เครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิกและประชาชนได้มีโอกาสมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ คือ การเสวนา พบปะ พูดคุยกันตามโอกาสที่เหมาะสม

3) **การศึกษาดูงาน** ควรให้เครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิกได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน โดยการศึกษาดูงานการดำเนินงานวัฒนธรรมของสภาวัฒนธรรมจังหวัดต่าง ๆ และศึกษาดูงานการดำเนินงานวัฒนธรรมภายในท้องถิ่นและจังหวัดเดียวกัน

4) **การใช้สื่อและสื่อสารมวลชน** ควรจัดทำสื่อของสภาวัฒนธรรมจังหวัด และใช้สื่อสารมวลชนของท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิทยุท้องถิ่น หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น และสื่อมวลชนท้องถิ่น รวมทั้งสื่อขององค์กรปกครองท้องถิ่น เป็นสื่อในการสร้างความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินงานวัฒนธรรม รวมทั้งการสร้างความรู้ความเข้าใจในคุณค่า สาระ และความสำคัญของวัฒนธรรมต่าง ๆ

ประชาสังคมเพื่อการดำเนินงานวัฒนธรรมของสภาวัฒนธรรมจังหวัดควรเป็นเวทีกลางให้เครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิกได้มาเรียนรู้และดำเนินงานวัฒนธรรมร่วมกัน ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ของประชาสังคมเพื่อการดำเนินงานวัฒนธรรมของสภาวัฒนธรรมจังหวัด ควรมีลักษณะดังนี้

1) **เป็นกระบวนการกลุ่ม** ที่เกิดจากเครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิกได้ร่วมกันพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิพากษ์ วิจารณ์ ตั้งคำถาม หาคำตอบ และแนวทางเลือกในการดำเนินงานวัฒนธรรม ลงมือปฏิบัติ ประเมินการดำเนินงานและสรุปทบทวนร่วมกัน ซึ่งทำให้เกิดภูมิปัญญาหมู่ ที่สามารถยกระดับองค์ความรู้และสิ่งสมมุติธรรมภูมิปัญญา อันจะเป็นพลังในการพัฒนาและแก้ปัญหาทางวัฒนธรรมต่าง ๆ ของท้องถิ่นและจังหวัดร่วมกัน

2) **เป็นการเรียนรู้จากการลงมือดำเนินงานวัฒนธรรมจริง** ที่เกิดจากการคิด - ทำ - ทบทวน - วิเคราะห์ - ทำ ซึ่งทำให้เครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิกมีประสบการณ์ ทำให้ได้ยกระดับความคิดและสิ่งสมมุติปัญญาไว้ใช้ในการดำเนินงานต่อไป

3) **เป็นการเรียนรู้จากปัญหาทางวัฒนธรรมในชีวิตจริง** ที่เป็นการพยายามในการแก้ปัญหา และตอบสนองความต้องการของวัฒนธรรมในชีวิตจริงของท้องถิ่นและจังหวัด ซึ่งจะช่วยให้ห่างต่อการทำความเข้าใจและเรียนรู้ที่จะดำเนินงานวัฒนธรรมได้

4) **เป็นการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงเป็นเครือข่าย** ที่เครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิกมีการติดต่อสื่อสารถึงกัน ช่วยเหลือกัน มีความเอื้ออาทรกัน สนใจที่จะมาร่วมกันดำเนินงาน

วัฒนธรรม โดยใช้ทั้งการเชื่อมเครือข่ายบุคคล และการใช้ช่องของการสื่อสารต่าง ๆ ทั้งสื่อของสภาวัฒนธรรมจังหวัด และสื่อสารมวลชนของท้องถิ่น

(4) การดำรงอยู่ของประชาสังคม

1) **การจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง** ควรได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมอย่างสม่ำเสมอ ทั้งที่เป็นกิจกรรมทางวัฒนธรรมของเครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิกและกิจกรรมของคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ทั้งกิจกรรมตามประเพณีและเทศกาลต่าง ๆ และกิจกรรมที่จัดดำเนินการตามแผนงานและโครงการ เพื่อให้เครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิกได้เกิดการเรียนรู้ในการดำเนินงานวัฒนธรรม จากการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมร่วมกัน

2) **การประชุม สัมมนา เสวนา และพบปะพูดคุย** ควรจัดให้เครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิก และประชาชนได้มีโอกาสมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ คือ การเสวนา พบปะ พูดคุยกันตามโอกาสที่เหมาะสม

3) **การศึกษาดูงาน** ควรให้เครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิกได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน โดยการศึกษาดูงานการดำเนินงานวัฒนธรรมของสภาวัฒนธรรมจังหวัดต่าง ๆ และศึกษาดูงานการดำเนินงานวัฒนธรรมภายในท้องถิ่นและจังหวัดเดียวกัน

4) **การใช้สื่อและสื่อสารมวลชน** ควรจัดทำสื่อของสภาวัฒนธรรมจังหวัด และใช้สื่อสารมวลชนของท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิทยุท้องถิ่น หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น และสื่อมวลชนท้องถิ่นรวมทั้งสื่อขององค์กรปกครองท้องถิ่น เป็นสื่อในการสร้างความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินงานวัฒนธรรม รวมทั้งการสร้างความรู้ความเข้าใจในคุณค่า สาระ และความสำคัญของวัฒนธรรมต่าง ๆ

กระบวนการเรียนรู้ ของประชาสังคมเพื่อการดำเนินงานวัฒนธรรมของสภาวัฒนธรรมจังหวัด ควรมีลักษณะดังนี้

1) **เป็นกระบวนการกลุ่ม** ที่เกิดจากเครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิกได้ร่วมกันพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิพากษ์ วิจารณ์ ตั้งคำถาม หาคำตอบ และแนวทางเลือกในการดำเนินงานวัฒนธรรม ลงมือปฏิบัติ ประเมินการดำเนินงานและสรุปทบทวนร่วมกัน ซึ่งทำให้เกิดภูมิปัญญาหมู่ ที่สามารถยกระดับองค์ความรู้และสิ่งสมมุติธรรมภูมิปัญญา อันจะเป็นพลังในการพัฒนาและแก้ปัญหาทางวัฒนธรรมต่าง ๆ ของท้องถิ่นและจังหวัดร่วมกัน

2) **เป็นการเรียนรู้จากการลงมือดำเนินงานวัฒนธรรมจริง** ที่เกิดจากการคิด - ทำ - ทบทวน - วิเคราะห์ - ทำ ซึ่งทำให้เครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิกมีประสบการณ์ทำให้ได้ยกระดับความคิดและสิ่งสมมุติปัญญาไว้ใช้ในการดำเนินงานต่อไป

3) **เป็นการเรียนรู้จากปัญหาทางวัฒนธรรมในชีวิตจริง** ที่เป็นการพยายามในการแก้ปัญหา และตอบสนองความต้องการของวัฒนธรรมในชีวิตจริงของท้องถิ่นและจังหวัด ซึ่งจะช่วยให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจและเรียนรู้ที่จะดำเนินงานวัฒนธรรมได้

4) **เป็นการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงเป็นเครือข่าย** ที่เครือข่าย เครือญาติภาคีสมาชิกมีการติดต่อสื่อสารถึงกัน ช่วยเหลือกัน มีความเอื้ออาทรกัน สนใจที่จะมาร่วมกัน ดำเนินงานวัฒนธรรม โดยใช้ทั้งการเชื่อมเครือข่ายบุคคล และการใช้ช่องของการสื่อสารต่าง ๆ ทั้งสื่อของ สภาวัฒนธรรมจังหวัด และสื่อสารมวลชนของท้องถิ่น

1.3.2.3 กระบวนการจัดการ

(1) ก่อนเกิดประชาสังคม

หน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ต่างดำเนินงานวัฒนธรรมตาม หน้าที่ ความรับผิดชอบ ความถนัดและความสนใจ

(2) การเกิดขึ้นของประชาสังคม

ควรมีการทำความเข้าใจในเรื่องกระบวนการจัดการกับการ ดำเนินงานวัฒนธรรม

(3) การขยายและการพัฒนาของประชาสังคม

ควรให้เครือข่ายเครือญาติภาคีสมาชิก และประชาชนทั่วไปสามารถเข้ามามีส่วนร่วมอย่างสำคัญในการดำเนินงานวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของจังหวัดร่วมกันได้ โดย

1) การสร้างแรงจูงใจให้ดำเนินงานวัฒนธรรมตาม

ภาระหน้าที่ โดยควรสร้างความรู้ความเข้าใจและตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของวัฒนธรรมและงาน วัฒนธรรม ให้เข้าใจถึงผลดีของการดำเนินงานวัฒนธรรมตามบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบและผลเสียของการ ไม่ดำเนินงานวัฒนธรรมตามบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ ซึ่งสามารถก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ความสำนึก ตระหนัก จนเกิดแรงจูงใจที่จะร่วมกันดำเนินงานวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของจังหวัดได้

2) การสร้างแรงจูงใจให้รวมตัวกันเป็นสภา

วัฒนธรรมจังหวัด โดยควรสร้างความรู้ ความเข้าใจ และสำนึกตระหนักในคุณค่า ความสำคัญและพลังของการ รวมตัวกันเป็นประชาสังคมเพื่อการดำเนินงานวัฒนธรรมในระดับต่าง ๆ รวมทั้งการรวมตัวกันดำเนินงาน วัฒนธรรมตามความถนัดและความสนใจ แล้วเข้าเป็นเครือข่ายเครือญาติภาคีสมาชิกของสภาวัฒนธรรมจังหวัด เพื่อดำเนินงานวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของจังหวัดร่วมกัน และควรทำให้เกิดทัศนคติที่จะต้องรวมตัวกันขึ้น เป็นสภาวัฒนธรรมจังหวัดเพื่อเป็นประชาสังคมเพื่อดำเนินงานวัฒนธรรมของจังหวัดและเข้ามามีส่วนร่วมอย่าง สำคัญในการดำเนินงานวัฒนธรรมของสภาวัฒนธรรมจังหวัด

3) การจัดลำดับความสำคัญของวัตถุประสงค์และ

หน้าที่ต่าง ๆ ที่ไม่ขัดกับมูลเหตุจูงใจ ความประสงค์ และความสามารถของเครือข่ายเครือญาติภาคีสมาชิก เนื่องจากเครือข่ายเครือญาติภาคีสมาชิกล้วนแต่เป็นต้นกล้าประชาสังคมที่ได้ปฏิบัติงานด้านวัฒนธรรมใน ลักษณะต่าง ๆ ตามบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ และตามความถนัด ความสนใจ ซึ่งประชาสังคมเพื่อการ ดำเนินงานวัฒนธรรมของสภาวัฒนธรรมจังหวัดควรเข้าใจในข้อความจริงนี้ แล้วจัดลำดับของการดำเนินงาน

วัฒนธรรมที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ ความถนัดและความสนใจของเครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิก และควรมอบหมายภารกิจหน้าที่ให้รับผิดชอบดำเนินงานวัฒนธรรมตามความถนัด ความสนใจ รวมทั้งควรสรรหาทรัพยากรและจัดสรรทรัพยากรให้เครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิกได้ทำหน้าที่อย่างสม่ำเสมอด้วย

4) การปรับตัวเข้าหาซึ่งกันและกัน สภาวัฒนธรรมจังหวัดและเครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิกควรปรับตัวให้เข้าหาซึ่งกันและกัน เพื่อทำให้สามารถประสานความเข้าใจที่เครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิกสามารถยอมรับได้และควรสร้างความเข้าใจระหว่างเครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิกที่แตกต่างกันให้สามารถผนึกและผสานพลังกัน จนสามารถดำเนินงานวัฒนธรรมเสริมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถแก้ไขความตึงเครียดและความขัดแย้งต่าง ๆ ได้

(4) การดำรงอยู่ของประชาสังคม

ต้องเปิดโอกาสให้เครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิกและประชาชนทั่วไปสามารถเข้ามามีส่วนร่วมอย่างสำคัญในการดำเนินงานวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของจังหวัดร่วมกันอย่างกว้างขวางและทั่วถึง โดย

1) การสร้างแรงจูงใจให้ดำเนินงานวัฒนธรรมตามภาระหน้าที่ โดยควรสร้างความรู้ความเข้าใจและตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของวัฒนธรรมและงานวัฒนธรรม ให้เข้าใจถึงผลดีของการดำเนินงานวัฒนธรรมตามบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบและผลเสียของการไม่ดำเนินงานวัฒนธรรมตามบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ ซึ่งสามารถก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ความสำนึกตระหนัก จนเกิดแรงจูงใจที่จะร่วมกันดำเนินงานวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของจังหวัดได้

2) การสร้างแรงจูงใจให้รวมตัวกันเป็นสภาวัฒนธรรมจังหวัด โดยควรสร้างความรู้ ความเข้าใจ และสำนึกตระหนักในคุณค่า ความสำคัญและพลังของการรวมตัวกันเป็นประชาสังคมเพื่อการดำเนินงานวัฒนธรรมในระดับต่าง ๆ รวมทั้งการรวมตัวกันดำเนินงานวัฒนธรรมตามความถนัดและความสนใจ แล้วเข้าเป็นเครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิกของสภาวัฒนธรรมจังหวัดเพื่อดำเนินงานวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของจังหวัดร่วมกัน และควรทำให้เกิดทัศนคติที่จะต้องรวมตัวกันขึ้นเป็นสภาวัฒนธรรมจังหวัดเพื่อเป็นประชาสังคมเพื่อดำเนินงานวัฒนธรรมของจังหวัดและเข้ามามีส่วนร่วมอย่างสำคัญในการดำเนินงานวัฒนธรรมของสภาวัฒนธรรมจังหวัด

3) การจัดลำดับความสำคัญของวัตถุประสงค์และหน้าที่ต่าง ๆ ที่ไม่ขัดกับมูลเหตุจูงใจ ความประสงค์ และความสามารถของเครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิก เนื่องจากเครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิกล้วนแต่เป็นต้นกล้าประชาสังคมที่ได้ปฏิบัติงานด้านวัฒนธรรมในลักษณะต่าง ๆ ตามบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ และตามความถนัด ความสนใจ ซึ่งประชาสังคมเพื่อการดำเนินงานวัฒนธรรมของสภาวัฒนธรรมจังหวัดควรเข้าใจในข้อความจริงนี้ แล้วจัดลำดับของการดำเนินงานวัฒนธรรมที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ ความถนัด และความสนใจของเครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิก และควรมอบหมายภารกิจหน้าที่ให้รับผิดชอบดำเนินงานวัฒนธรรมตามความถนัด

ความสนใจ รวมทั้งควรสรรหาทรัพยากรและจัดสรรทรัพยากรให้เครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิกได้ทำหน้าที่อย่างสม่ำเสมอด้วย

4) การปรับตัวเข้าหาซึ่งกันและกัน สภาวัฒนธรรมจังหวัดและเครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิกควรปรับตัวให้เข้าหาซึ่งกันและกัน เพื่อจะทำให้สามารถประสานความเข้าใจที่เครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิกสามารถยอมรับได้และควรสร้างความเข้าใจระหว่างเครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิกที่แตกต่างกันให้สามารถผนึกและผสานพลังกัน จนสามารถดำเนินงานวัฒนธรรมเสริมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแก้ไขความตึงเครียดและความขัดแย้งต่าง ๆ ได้

5) การจัดรูปแบบความสัมพันธ์ในแนวนอนมากกว่าแนวตั้ง โดยควรจัดรูปแบบความสัมพันธ์ในการดำเนินงานวัฒนธรรมให้เครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิกได้ร่วมกันเรียนรู้ คิด ตัดสินใจ ลงมือปฏิบัติ และประเมินผลการทำงานร่วมกันด้วยลักษณะดังนี้

- 1) เป็นกัลยาณมิตรที่พร้อมจะร่วมกันรับรู้ปัญหา ร่วมกันคิด ร่วมกันตัดสินใจ และร่วมกันลงมือดำเนินงานวัฒนธรรมร่วมกัน
- 2) เป็นหุ้นส่วนที่เท่าเทียมกันที่จะต้องร่วมกันรับผิดชอบการดำเนินงานวัฒนธรรมร่วมกัน
- 3) ได้รวมตัวกันดำเนินงานวัฒนธรรมด้วยความรัก ความสามัคคี ความผูกพัน ความเอื้ออาทร และความสมานฉันท์

1.4 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเกิดขึ้น ขยาย พัฒนาและดำรงอยู่ของประชาสังคม

1.4.1 ปัจจัยภายใน

(1) การเกิดขึ้น

หน่วยงานของรัฐ องค์กรภาคเอกชน องค์กรชุมชน องค์กรธุรกิจ และองค์กรวิชาการต่าง ๆ ที่เป็นต้นกล้าประชาสังคมที่ต่างก็ดำเนินงานวัฒนธรรมตามหน้าที่ความรับผิดชอบ ความถนัด และความสนใจอยู่แล้วควรมี “เวที” ที่เปิดโอกาสให้เข้ามาร่วมกันคิด ร่วมกันทำ โดยมาร่วมประชุมและปรึกษาหารือกันในการรวมตัวกันจัดตั้งสภาวัฒนธรรมจังหวัดเพื่อเป็นประชาสังคมสำหรับการดำเนินงานวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของจังหวัด

(2) การขยายและการพัฒนาของประชาสังคม

1) **ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัด** ควรเป็นผู้ที่ทำงานด้วยความเสียสละเป็นที่ยอมรับในคุณงามความดี เป็นที่เคารพยกย่องของประชาชนในจังหวัด สามารถประสานและขอความร่วมมือจากหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ สามารถระดมความคิด ความรู้ และทรัพยากรมาใช้ในการดำเนินงานวัฒนธรรมของจังหวัดและของท้องถิ่นได้ เป็นผู้เสียสละเป็นผู้ที่ตั้งใจจริง มีความสนใจและมีความรู้ในเรื่องงานวัฒนธรรมอย่างดี

2) คณะกรรมการบริหารสภาวัฒนธรรมจังหวัด ควรประกอบด้วยผู้แทนเครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิกทั้ง 5 ภาคี และประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอทุกอำเภอ ที่ทำงานกันอย่างจริงจัง ด้วยความทุ่มเทยิ่ง

3) การประชุมปรึกษาหารือกันเป็นเนืองนิจ ควรได้เปิดเวทีให้ผู้สนใจทั่วไปมาพบปะเสวนากันในเรื่องวัฒนธรรมที่ตนสนใจ มีการประชุมกรรมการบริหารสภาวัฒนธรรมจังหวัดเป็นประจำและควรมีการประชุมสัมมนาในเรื่องเฉพาะตามโอกาสอันควร อันจะก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ในขณะเดียวกันก็เกิดความเข้าใจร่วมกัน จนสามารถประสานความร่วมมือในการดำเนินงานวัฒนธรรมร่วมกันได้

4) การขยายเครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิกออกไปอย่างกว้างขวางและเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย ควรมีการขยายทั้งแนวตั้งและแนวนอนจนสามารถ “ถักทอ” กันได้อย่างแข็งแรง ในขณะเดียวกันก็ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้เครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิกต่าง ๆ ได้ประสานเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายเพื่อให้เกิดพลังในการดำเนินงานวัฒนธรรมของท้องถิ่นได้อย่างพร้อมเพรียง และไปในทิศทางเดียวกัน

5) การดำเนินงานวัฒนธรรมที่เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น ควรเน้นการดำเนินงานวัฒนธรรมที่มุ่งพัฒนาคน โดยใช้ภูมิปัญญา ค่านิยม และแบบแผนอันดีงามของท้องถิ่นนั้นเพื่อเป็นพื้นฐานในการดำเนินกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่มุ่งเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตจริงของคนในท้องถิ่นและในจังหวัด เพื่อให้งานวัฒนธรรมเป็นงานที่ทุกฝ่ายทุกคนเข้าใจได้ง่าย เพราะเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของท้องถิ่นโดยตรง ท้องถิ่นสามารถดำเนินงานวัฒนธรรมได้ด้วยตนเอง

6) การมีส่วนร่วมอย่างสำคัญของเครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิกและประชาชน ควรเน้นการดำเนินงานวัฒนธรรมที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของเครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิกและประชาชนอย่างกว้างขวาง และทั่วถึง ควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างสำคัญในการคิดและร่วมกันดำเนินการตามวิถีทางประชาธิปไตย โดยเน้นงานวัฒนธรรมที่ใกล้ตัวประชาชนที่สุดก่อนที่จะขยายออกไปยังเรื่องอื่น ๆ

(3) การดำรงอยู่ของประชาสังคม

1) ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัด ควรเป็นผู้ที่ทำงานด้วยความเสียสละ เป็นที่ยอมรับในคุณงามความดี เป็นที่เคารพยกย่องของประชาชนในจังหวัด สามารถประสานและขอความร่วมมือจากหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ สามารถระดมความคิด ความรู้ และทรัพยากรมาใช้ในการดำเนินงานวัฒนธรรมของจังหวัดและของท้องถิ่นได้ เป็นผู้เสียสละ เป็นผู้ที่ตั้งใจจริง มีความสนใจและมีความรู้ในเรื่องงานวัฒนธรรมอย่างดี

2) คณะกรรมการบริหารสภาวัฒนธรรมจังหวัด ควรประกอบด้วยผู้แทนเครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิกทั้ง 5 ภาคี และประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอทุกอำเภอ ที่ทำงานกันอย่างจริงจัง ด้วยความทุ่มเทยิ่ง

3) การประชุมปรึกษาหารือกันเป็นเนืองนิจ ควรได้เปิดเวทีให้ผู้สนใจทั่วไปมาพบปะเสวนากันในเรื่องวัฒนธรรมที่ตนสนใจ มีการประชุมกรรมการบริหารสภาวัฒนธรรมจังหวัดเป็นประจำและควรมีการประชุมสัมมนาในเรื่องเฉพาะตามโอกาสอันควร อันจะก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ในขณะเดียวกันก็เกิดความเข้าใจร่วมกัน จนสามารถประสานความร่วมมือในการดำเนินงานวัฒนธรรมร่วมกันได้

4) การขยายเครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิกออกไปอย่างกว้างขวางและเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย ควรมีการขยายทั้งแนวตั้งและแนวนอนจนสามารถ “ถักทอ” กันได้อย่างแข็งแรง ในขณะเดียวกันก็ส่งเสริมและสนับสนุนให้เครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิกต่าง ๆ ได้ประสานเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายเพื่อให้เกิดพลังในการดำเนินงานวัฒนธรรมของท้องถิ่นได้อย่างพร้อมเพรียงและไปในทิศทางเดียวกัน

5) การดำเนินงานวัฒนธรรมที่เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น ควรเน้นการดำเนินงานวัฒนธรรมที่มุ่งพัฒนาคน โดยใช้ภูมิปัญญา ค่านิยม และแบบแผนอันดีงามของท้องถิ่นนั้นเพื่อเป็นพื้นฐานในการดำเนินกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่มุ่งเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตจริงของคนในท้องถิ่นและในจังหวัด เพื่อให้งานวัฒนธรรมเป็นงานที่ทุกฝ่ายทุกคนเข้าใจได้ง่าย เพราะเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของท้องถิ่นโดยตรง ท้องถิ่นสามารถดำเนินงานวัฒนธรรมได้ด้วยตนเอง

6) การมีส่วนร่วมอย่างสำคัญของเครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิกและประชาชน ควรเน้นการดำเนินงานวัฒนธรรมที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของเครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิกและประชาชนอย่างกว้างขวาง และทั่วถึง ควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างสำคัญในการคิดและร่วมกันดำเนินการตามวิถีทางประชาธิปไตย โดยเน้นงานวัฒนธรรมที่ใกล้ตัวประชาชนที่สุดก่อนที่จะขยายวงออกไปยังเรื่องอื่น ๆ

7) การมีกองทุนส่งเสริมงานวัฒนธรรมจังหวัด ควรจัดตั้งกองทุนส่งเสริมงานวัฒนธรรมจังหวัดขึ้นเพื่อเป็นแหล่งกลางในการระดมทรัพยากรจากภาครัฐและเอกชนมาใช้ในการดำเนินงานวัฒนธรรมของจังหวัด

1.4.2 ปัจจัยภายนอก

(1) การเกิดขึ้นของประชาสังคม

หน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองท้องถิ่น และองค์กรเอกชน ควรศึกษา รวบรวมข้อมูลประสานและสร้างโอกาสให้หน่วยงานและองค์กรที่มีบทบาทหน้าที่ในการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม มาประชุมปรึกษาหารือกันเพื่อจัดตั้งเป็นประชาสังคมเพื่อการดำเนินงานวัฒนธรรมของท้องถิ่น

ในลักษณะต่าง ๆ เช่น สภาวัฒนธรรมจังหวัดสภาวัฒนธรรมอำเภอ สภาวัฒนธรรมตำบล ตามความพร้อมและศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ

(2) การขยายและการพัฒนาของประชาสังคม

หน่วยงานของรัฐ และองค์กรปกครองท้องถิ่นควรมีนโยบายและแนวทางในการขยายการจัดตั้งสภาวัฒนธรรมอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน จนถึงชุมชนวัฒนธรรมต่าง ๆ

(3) การดำรงอยู่ของประชาสังคม

หน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองท้องถิ่น และองค์กรเอกชน ควรส่งเสริมและสนับสนุนในลักษณะต่าง ๆ ทั้งในเรื่องของนโยบาย การพัฒนาบุคลากร การสร้างความรู้ความเข้าใจในวิธีการดำเนินงานวัฒนธรรม การเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการดำเนินงานวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน โดยการจัดประชุมสัมมนา การจัดสรรเงินทรัพยากรไปสนับสนุนการดำเนินงานวัฒนธรรม รวมทั้งการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ต้นกล้าประชาสังคมได้ "ถักทอ" และ "เชื่อมโยง" กันดำเนินงานวัฒนธรรมได้อย่างเกิดพลัง

อภิปรายผล

จากข้อค้นพบรูปแบบกระบวนการพัฒนาประชาสังคมเพื่อการดำเนินงานวัฒนธรรมของสภาวัฒนธรรมจังหวัด และความเป็นไปได้และปัจจัยเงื่อนไขในการประยุกต์ใช้รูปแบบกระบวนการพัฒนาประชาสังคมเพื่อการดำเนินงานวัฒนธรรมของสภาวัฒนธรรมจังหวัด สามารถอภิปรายผลได้ตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. รูปแบบกระบวนการพัฒนาประชาสังคมเพื่อการดำเนินงานวัฒนธรรมของสภาวัฒนธรรมจังหวัด
 - 1.1 การเกิด
 - 1.2 การขยายและการพัฒนา
 - 1.3 การดำรงอยู่
2. ความเป็นไปได้และปัจจัยเงื่อนไขในการประยุกต์ใช้รูปแบบกระบวนการพัฒนาประชาสังคมเพื่อการดำเนินงานวัฒนธรรมของสภาวัฒนธรรมจังหวัด

1. รูปแบบกระบวนการพัฒนาประชาสังคมเพื่อการดำเนินงานวัฒนธรรมของสภาวัฒนธรรมจังหวัด
 - 1.1 การเกิดขึ้นของประชาสังคมเพื่อการดำเนินงานวัฒนธรรมของสภาวัฒนธรรมจังหวัด

จากการวิจัยพบว่าประชาสังคมเพื่อการดำเนินงานวัฒนธรรมของสภาวัฒนธรรมจังหวัดเกิดขึ้นจากการที่คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติได้ประกาศลงวันที่ 8 มิถุนายน 2538 ให้จัดตั้งสภาวัฒนธรรมจังหวัดขึ้นในทุกจังหวัด

ถึงแม้ว่าประชาสังคม (Civil Society) เป็นที่รู้จักและสร้างความหมายใหม่มากขึ้น ภายหลังการพังทลายของค่ายสังคมนิยมหลังมานเหล็ก และการเปลี่ยนจากระบบเผด็จการรูปแบบต่าง ๆ ไปสู่ระบบ

การปกครองที่เป็นหรือใกล้เคียงประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมมากขึ้น ประชาสังคมในทศวรรษนี้จึงเป็นสิ่งที่มีความเป็นอิสระในระดับหนึ่งจากรัฐ ซึ่งประกอบไปด้วยมิติด้านต่าง ๆ ของชีวิตสังคม ซึ่งรัฐไม่อาจดูถูกถิ่นหรือละเลยไปจนหมดสิ้น (ธนศ อภรณ์สุวรรณ, 2540:1) ในขณะที่ Horatio R. Morales (1994:11) ได้เสนอว่าประชาสังคมจะไม่เกิดขึ้นจากการกระทำของหน่วยงานของรัฐและบริษัทห้างร้านต่าง ๆ จะต้องเกิดจากการชักจูงของประชาชนในชุมชนนั้น โดยประชาชนจะต้องเห็นพ้องต้องกันในกระบวนการพัฒนา โดยกระบวนการนี้พลังของประชาชนจะเป็นพลังนำรัฐบาลและชุมชนไปสู่สิ่งที่ดีกว่า มันคงและยั่งยืนถาวรกว่าก็ตาม แต่ชูชัย ศุภวงศ์ (2540:3-4) ได้ชี้ให้เห็นว่าถึงแม้ว่าพัฒนาการของแนวคิดประชาสังคมร่วมสมัยได้ก่อตัวขึ้นในสังคมไทยไม่เกินหนึ่งทศวรรษที่ผ่านมา แต่มีเหตุปัจจัยหลายประการในสังคมไทยที่เอื้ออำนวยต่อการหนุนเนื่องแนวคิดนี้ได้พัฒนาต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง เช่น การขยายตัวของชนชั้นกลาง การเกิดขึ้นขององค์กรพัฒนาเอกชนเพื่อสาธารณะประโยชน์ พัฒนาการของกระบวนการประชาธิปไตย การเป็นสังคมเปิดที่ได้รับข้อมูลข่าวสารจากภายนอก ความไร้ประสิทธิภาพและความไม่โปร่งใสของหน่วยงานของรัฐ เป็นต้น ได้ก่อให้เกิดกลุ่มคน ชุมชนหรือองค์กรที่อยู่นอกภาครัฐ หรือรู้สึกว่าคุณกิจที่ติดกันจากรัฐก็จะมีกรรมร่วมกัน หรือมีการรวมตัวกันโดยมีจิตสำนึกร่วมกันในการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคมเดียวกันในลักษณะสังคมสงเคราะห์ หรือการรวมตัวกันของกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพวิชาชีพ และควบคุมดูแลจริยธรรมแห่งวิชาชีพ ตลอดจนคุ้มครองปกป้องสาธารณชน และพัฒนาไปสู่การมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสังคมต่าง ๆ รวมถึงพัฒนาการของกระบวนการประชาธิปไตยที่เปิดโอกาสให้ประชาชนและสื่อมวลชนที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีอิสระในการทำหน้าที่ตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจที่ไม่ชอบธรรม นอกจากนี้การรวมตัวของกลุ่มผู้คนในองค์กรชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในชุมชน เชื่อมโยงกับนักวิชาการ นักพัฒนาเอกชน ข้าราชการ นักธุรกิจ ได้มีการสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มต่าง ๆ มีการขยายขอบเขตไปทั่วประเทศ ทำให้มีการรวมตัวกันอย่างกว้างขวางและรวดเร็วโดยไม่จำเป็นต้องเห็นหน้าค่าตากัน

กระบวนการทางความคิดเรื่องประชาสังคมนี้ได้เสนอผ่านทางประเวศ วะสี (2535) ที่เสนอวิธีการทำงานในลักษณะ "เบญจภาคี" (2536) ได้เสนอแนวคิดและยุทธศาสตร์สังคมสมานภาพและวิชา รวมทั้งแนวคิดเรื่อง "ความเป็นชุมชน" และ (2538) ที่เสนอให้มี "ประชาคมจังหวัด" ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2538) ได้เสนอให้มี "สมัชชาจังหวัด" ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ธีรยุทธ บุญมี (2536) ได้เสนอแนวคิดสังคมเข้มแข็งและเอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2538) ได้เสนอให้มีการกระจายอำนาจให้องค์กรบริหารท้องถิ่น ควบคู่ไปกับการพัฒนาประชาสังคมท้องถิ่น (Local Civil Society) เป็นต้น

จะเห็นว่าประชาสังคมในสังคมไทยนั้นต่างจากความหมายของตะวันตกที่เน้นการอยู่นอกภาครัฐ แต่ประชาสังคมในสังคมไทยเน้นการทำงานร่วมกันของภาคีต่าง ๆ ในสังคม ซึ่งรวมทั้งภาครัฐด้วย และต่างจากแนวคิดของ Morales ที่เสนอว่าประชาสังคมจะไม่เกิดขึ้นโดยรัฐ แต่ประชาสังคมของไทยเป็นความพยายามของรัฐที่พยายามส่งเสริมและสนับสนุนในรูปแบบต่าง ๆ ให้เกิดขึ้น

ในส่วนของงานวัฒนธรรมนั้นในการประชุมสมัชชาศิลปวัฒนธรรมไทย เมื่อวันที่ 16-17 สิงหาคม 2536 ได้สรุปความเห็นของที่ประชุมว่าควรสนับสนุนและส่งเสริมให้องค์กรชุมชนในท้องถิ่นมีบทบาทในการอนุรักษ์ ส่งเสริม เผยแพร่ และพัฒนางานด้านศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น โดยการจัดกิจกรรมร่วมกันในรูปแบบเครือข่ายเครือข่ายทางวัฒนธรรม และสนับสนุนการกระจายอำนาจบริหารราชการในการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมไปยังส่วนภูมิภาค โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมให้มากที่สุด (คณะกรรมการศาสนา ศิลปและวัฒนธรรมสภาผู้แทนราษฎร, 2536:10)

อย่างไรก็ตามสามารถกล่าวได้ว่าได้มีการเกิดขึ้นของรูปแบบประชาสังคมในลักษณะต่าง ๆ เกิดขึ้นในสังคมไทยมาก่อน กรณีตัวอย่างของกลุ่มฮักเมืองน่านที่กระบวนการ “รักน้ำ รักฟ้า รักป่า รักเขา” ที่ก่อกำเนิดกลุ่มคนเล็ก ๆ เพื่อดูแลพื้นที่สาธารณะสานเข้ากับกระบวนการรักบ้าน รักแผ่นดินเกิด จนขยายออกไปจากผู้นำศาสนา ผู้นำลูกหลานชาวบ้านที่เชื่อมโยงความรู้และกระบวนการรักถิ่นฐานบ้านเกิด เชื่อมโยงกับความรู้เทคโนโลยีและพลังการจัดการ (เงินและทุน) จากภายนอกชุมชนอย่างมีพลัง จนเกิดเครือข่ายชาวบ้านรักษาป่าชุมชน เครือข่ายชาวบ้านเกษตรยั่งยืน เครือข่ายชาวบ้านอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ เครือข่ายชาวบ้านในการออมทรัพย์ เครือข่ายพระสงฆ์ เป็นต้น (กลุ่มฮักเมืองน่าน, ม.ป.ป. 1-2) และที่อื่น ๆ อีกมาก และประชาสังคมเหล่านี้ได้กระจายอยู่ในท้องถิ่นและชุมชนต่าง ๆ

ในส่วนของพื้นฐานของสังคมไทยที่ส่วนใหญ่เป็นสังคมพุทธเกษตรนั้นอุดมการณ์ทางพระพุทธศาสนามีความสำคัญทั้งในแง่ที่เป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมและฐานะที่เป็นรากเหง้าของวัฒนธรรมไทย สามารถนำมาใช้เกื้อหนุนต่อกระบวนการพัฒนาประชาสังคมได้เป็นอย่างดี ทั้งในเชิงอุดมการณ์เรื่องอำนาจในหลักไตรสิกขา ซึ่งแสดงชัดในอำนาจแห่งศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งเป็นอำนาจที่ไม่มุ่งสั่งการและบังคับ และมุ่งลดทอนอำนาจโลภะ โทสะ และโมหะ ในด้านการประพฤติปฏิบัติในระดับบุคคลก็เน้นการพึ่งตนเอง การใช้สมาธิและสติปัญญาไตร่ตรองต่อความเชื่อในเรื่องใดเรื่องหนึ่งตามหลักกาลามสูตร การมุ่งคิดเป็นตามหลักโยนิโสมนสิการ และความสัมพันธ์กับบุคคลรอบด้านตามหลักทิศหก เป็นต้น โดยมีข้อเน้นเป็นพิเศษต่อการมี “กัลยาณมิตร” นอกจากนั้นธรรมวินัยของพุทธศาสนายึดถือหลักการที่เน้นอเนกภาพ หรือความหลากหลายเปิดโอกาสให้สมาชิกนำไปปฏิบัติให้สอดคล้องกับวิถีแห่งตน เหมาะสมกับภูมิธรรมของตน ซึ่งล้วนแต่เป็นปัจจัยทางสังคมที่สำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคม (สันติทิโรภิกขุและคณะ, 2540:183-208)

ดังนั้น จากข้อค้นพบที่พบว่า การเกิดขึ้นของประชาสังคมเพื่อการดำเนินงานวัฒนธรรมของสภาวัฒนธรรมจังหวัดนี้เป็นความพยายามของหน่วยงานภาครัฐ คือ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ที่ได้สนับสนุนให้สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด ศึกษา สำรวจ และรวบรวมหน่วยงานและองค์กรที่ดำเนินงานวัฒนธรรมในลักษณะต่าง ๆ อยู่ในท้องถิ่นและในจังหวัด โดยจำแนกเป็น 5 ภาคี คือ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน ภาคธุรกิจ และภาควิชาการ เพื่อดำเนินการตามประกาศคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ เรื่องการจัดตั้งสภาวัฒนธรรมจังหวัด ลงวันที่ 8 มิถุนายน 2538 นี้ จึงเป็นความพยายามที่เป็นรูปธรรมของรัฐที่จะจัดตั้ง

ประชาสังคมขึ้นในท้องถิ่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นประชาสังคมเพื่อการดำเนินงานวัฒนธรรมของสภาวัฒนธรรม ซึ่งเป็นวิถีชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นที่ประชาชนเป็นเจ้าของซึ่งเป็นเรื่องที่ใกล้ตัว

1.2 การขยายและการพัฒนาประชาสังคมเพื่อการดำเนินงานวัฒนธรรมของสภาวัฒนธรรมจังหวัด

จากข้อค้นพบจากการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าปัจจัยสำคัญของการขยายและการพัฒนาประชาสังคมเพื่อการดำเนินงานวัฒนธรรมของสภาวัฒนธรรมจังหวัดนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัย 2 ประการคือ

1) ปัจจัยภายในของสภาวัฒนธรรมจังหวัดเอง ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นผลจากการดำเนินงานของคณะกรรมการบริหารสภาวัฒนธรรมจังหวัดที่สามารถจะขยายและพัฒนาองค์กรเครือข่ายเครือข่ายเครือข่ายสมาชิกทั้งในแนวตั้งและแนวนอนให้สามารถ "ถักทอ" และ "เชื่อมโยง" กันได้อย่างเข้มแข็งและมีพลัง ประกอบกับการขยายขอบข่ายความหมายของวัฒนธรรมให้กว้างขวางและครอบคลุมถึงวัฒนธรรมในความหมายกว้างที่หมายถึง "ชีวิตวัฒนธรรม" หรือ "สังคมวัฒนธรรม" ที่ก่อให้เกิดความเข้าใจได้ง่าย และเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของชาวบ้านได้ง่ายขึ้น จนทุกฝ่ายสามารถเข้ามาร่วมดำเนินงานวัฒนธรรมได้ ในขณะเดียวกันการขยายการดำเนินงานวัฒนธรรมให้กว้างขวางและครอบคลุมทั้ง 8 ลักษณะงาน ทำให้งานวัฒนธรรมไม่ติดอยู่เฉพาะการรักษาของเก่าเท่านั้น ยังสามารถส่งเสริมและพัฒนาไปได้ ทำให้กลุ่มคนต่าง ๆ สามารถมาร่วมดำเนินงานวัฒนธรรมตามความถนัดและความสนใจได้มากขึ้น นอกจากนี้การขยายการดำเนินงานให้ครอบคลุมทุกประเภทของวัฒนธรรมทั้งวัฒนธรรมด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านวัตถุ ทำให้เกิดความสมดุลในการดำเนินงานและมีผลให้เกิดความสุขได้อย่างแท้จริง

2) นอกจากนี้ยังมีปัจจัยภายนอกที่มาเกื้อหนุนให้เกิดการขยายและการพัฒนาประชาสังคมเพื่อการดำเนินงานวัฒนธรรมของสภาวัฒนธรรมจังหวัดในหลายลักษณะคือ ซึ่งแนวคิดเรื่องประชาสังคมนี้ได้กลายมาเป็นยุทธศาสตร์หลักของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ในส่วนที่ว่าด้วยการพัฒนาประชารัฐ ที่มุ่งเน้นการสร้างวัฒนธรรมประชาสังคมที่คนในสังคมมีความสำนึกถึงสิทธิหน้าที่ ความรับผิดชอบร่วมกันในฐานะพลเมืองและความรับผิดชอบต่อที่มีต่ออนุชนรุ่นหลัง และการสร้างระบบและกลไกการบริหารเพื่อเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายในสังคมมีส่วนร่วมในการพัฒนา (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ,มปป.:149-165,179) โดยในคู่มือการแปลงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ไปสู่การปฏิบัติ ได้เน้นการพัฒนาที่เน้นให้ทุกฝ่ายในสังคมมีส่วนร่วมในการพัฒนาภายใต้กลไกต่าง ๆ เป็นการมีส่วนร่วมที่ครบกระบวนการพัฒนา คือ ร่วมในการคิด การวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินการ การปรับปรุง และร่วมในการติดตามประเมินผล (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ,2539:4) และในแผนวัฒนธรรมแห่งชาติ ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการสร้างความเข้มแข็งของบุคคล ครอบครัว และชุมชน ที่เน้นการปลูกฝังประชาธิปไตยที่มีอำนาจในการตัดสินใจดำเนินงานวัฒนธรรมด้วยชุมชนเองรวมทั้งสร้างผู้นำและประชาคมทางวัฒนธรรมที่สามารถเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายให้เป็นกลไกหลักในการดำเนินงาน

วัฒนธรรมของชุมชนเข้มแข็ง และเป็นฐานการพัฒนาสังคมและประเทศในระบอบประชาธิปไตยให้เจริญรุ่งเรืองได้ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ,ม.ป.ป.5) นอกจากนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ในมาตรา 46 ได้กำหนดสิทธิของบุคคลที่รวมตัวกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิอนุรักษ์ หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ หรือวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ ในมาตรา 69 ได้กำหนดให้บุคคลมีหน้าที่พิทักษ์ ปกป้อง และสืบสานศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ และภูมิปัญญาท้องถิ่น และในมาตรา 289 ได้กำหนดให้องค์กรปกครองท้องถิ่นย่อมมีหน้าที่บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น (ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 114 ตอนที่ 55 ก)

กระบวนการที่ทำให้เกิดการขยายและพัฒนาประชาสังคมเพื่อการดำเนินงานวัฒนธรรมของสภาวัฒนธรรมจังหวัด ซึ่งจากข้อค้นพบ พบว่าเกิดจากคนที่มีจิตสำนึกและความมั่นใจในการดำเนินงานวัฒนธรรม เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาทางวัฒนธรรม รวมทั้งพัฒนาวัฒนธรรมของท้องถิ่นและจังหวัดด้วยตนเอง มารวมตัวกันดำเนินงานวัฒนธรรมตามความถนัด ความสามารถและความสนใจร่วมกันอย่างอิสระและหลากหลาย ในขณะเดียวกันก็เชื่อมโยงกันเข้าเป็นเครือข่ายทั้งในแนวตั้งและแนวนอนที่ “ถักทอ” และ “เชื่อมโยง” กัน ซึ่งกระบวนการนี้สอดคล้องกับองค์ประกอบของประชาสังคม ซึ่งทวิศักดิ์ นพเกษร (2541:19-20) ได้เสนอไว้ว่าประกอบด้วย 3 ส่วนสำคัญคือ จิตสำนึกประชาสังคม (Civic consciousness) ซึ่งหมายถึง ความคิดและการยอมรับเรื่องการรวมตัวกันอย่างอิสระด้วยความรัก ความเอื้ออาทร ยอมรับในความคิดเห็นของกันและกัน โครงสร้างองค์กรประชาสังคม (civic organization) ซึ่งหมายถึง การรวมตัวกัน ซึ่งอาจจะเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้ เป็นกลุ่มที่รวมตัวกันเฉพาะคราว เฉพาะเรื่อง หรือต่อเนื่องก็ได้ โดยมีจำนวนสมาชิกไม่จำกัด แต่ต้องมีจิตสำนึกประชาสังคมครบถ้วน และเครือข่ายประชาสังคม (civic network) ซึ่งหมายถึง โครงสร้างและกระบวนการซึ่งเชื่อมโยงสมาชิกในกลุ่ม หรือเชื่อมโยงองค์กรประชาสังคมต่าง ๆ เข้าด้วยกัน และยังสอดคล้องกับธีรยุทธ บุญมี (2540:153-157) ที่เสนอขั้นตอนการก่อตัวของประชาสังคม หรือสังคมเข้มแข็งว่ามี 4 ขั้นตอนคือ การเกิดจิตสำนึกสังคมที่เกิดความรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตสังคม ซึ่งทุกคนมีความรับผิดชอบร่วมกันที่จะต้องแก้ไขปัญหา การเกิดขององค์กรสังคม ที่เกิดกลุ่มองค์กรทางสังคมต่าง ๆ ที่มีจิตสำนึกในการดูแลประโยชน์ซึ่งกันและกัน การเกิดอุดมการณ์ร่วมของสังคม เมื่อจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคมสูงขึ้น กลุ่มต่าง ๆ มีมากขึ้นและเกิดอุดมการณ์ที่ยึดเหนี่ยวผูกพันกับสังคมให้เป็นสังคมที่เข้มแข็งและมีคุณธรรม และการตกผลึกเป็นสถาบันของอุดมการณ์สังคมและกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ที่ทุกคนยอมรับเป็นกฎเกณฑ์แห่งชีวิต เป็นแรงขับเคลื่อนให้สังคมก้าวหน้าไป

1.3 การดำรงอยู่ของประชาสังคมเพื่อการดำเนินงานวัฒนธรรมของสภาวัฒนธรรมจังหวัด

จากข้อค้นพบ พบว่าประชาสังคมเพื่อการดำเนินงานวัฒนธรรมของสภาวัฒนธรรมจังหวัดจะสามารถดำรงอยู่และดำเนินงานวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของจังหวัดได้นั้น ปัจจัยสำคัญยิ่งคือ การมีส่วนร่วมอย่างสำคัญของเครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิกและประชาชน โดยต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนและ

ชุมชนผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมเป็นผู้รับผิดชอบการดำเนินงานวัฒนธรรมของชุมชนเอง เพราะนอกจากจะเป็นการคำนึงถึงศักดิ์ศรี สิทธิและเสรีภาพแห่งความเป็นมนุษย์ และทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างสำคัญในการรับผิดชอบการดำเนินงานวัฒนธรรมแล้ว ยังทำให้ประชาชนและชุมชนเกิดความภาคภูมิใจและพร้อมที่จะธำรงรักษาพัฒนาและสร้างสรรค์วัฒนธรรมของตนอย่างต่อเนื่องทั้งในปัจจุบันและอนาคต นอกจากนั้นยังจะต้องฝึกฝนและระดมสรรพกำลังจากทุกฝ่ายทุกคน เพื่อเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายทุกคนมีส่วนร่วมอย่างสำคัญในการรับผิดชอบการดำเนินงานวัฒนธรรมในทุกระดับ โดยจะต้องรณรงค์ให้ทุกฝ่ายทุกคนเป็นคุณค่าความสำคัญและตระหนักว่าวัฒนธรรมเป็นเรื่องของทุกคนที่จะต้องรับผิดชอบร่วมกันด้วยการยอมรับนับถือซึ่งกันและกัน

จากข้อค้นพบ พบว่าประชาสังคมเพื่อการดำเนินงานวัฒนธรรมของสภาวัฒนธรรมจังหวัดจะสามารถดำรงอยู่และดำเนินงานวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของจังหวัดได้ กระบวนการทางวัฒนธรรมเป็นกระบวนการที่สำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมที่เน้นการถ่ายทอดภูมิธรรมภูมิปัญญา ซึ่งเป็นสิ่งที่ชุมชนสร้างสรรค์ เลือกรสร และผลิตขึ้นเพื่อประโยชน์ในการอยู่ร่วมกันและเป็นพลังผลักดันคนและชุมชนให้มีศักยภาพของการพึ่งตนเอง โดยเฉพาะคุณค่าหรือค่านิยมที่เป็นพลังทางศีลธรรม ซึ่งถือเป็นรากฐานของการประพฤติปฏิบัติเพื่อความดีงามของส่วนรวม ที่สำคัญคือความรู้สึกด้านจิตใจ ดังที่ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2531:19) ได้อธิบายว่า คุณค่าทางด้านจิตใจ ด้านความรู้สึก ด้านที่เราเรียกว่าพลังทางศีลธรรม วัฒนธรรมพื้นบ้านมีคุณค่าทางศีลธรรม มีค่าทางจิตวิญญาณ สำหรับคนไทย สำหรับสังคมไทย มีความสำคัญเพราะเป็นสิ่งที่มีความค่าและเป็นคุณค่าทางจิตใจ กระทั่งส่วนที่ลึกที่สุดของความรู้สึก สิ่งนี้จะนำไปสู่เอกลักษณ์และการรวมกลุ่ม ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น การพัฒนาประชาธิปไตยและความสำคัญของประชาชน ซึ่งสามารถกล่าวได้ว่า ภูมิธรรมภูมิปัญญาซึ่งเป็นวัฒนธรรมของชุมชนเป็นสิ่งสำคัญมากของการดำรงอยู่ของชุมชน เป็นปัจจัยที่ทำให้ชุมชนมีพลัง และคนในชุมชนสามารถร่วมกันต่อสู้กับอุปสรรค หรือปัญหาของชุมชนได้ ชาวบ้านสามารถรวมตัวเป็นขบวนการได้ เพราะชาวบ้านมีความเป็นชุมชน เป็นอุดมการณ์พื้นฐาน เป็นความเชื่อเก่าแก่ของสังคมไทย (สุรวุฒิ ปัดโรสง, 2542:110)

จากข้อค้นพบ พบว่าประชาสังคมเพื่อการดำเนินงานวัฒนธรรมของสภาวัฒนธรรมจังหวัดจะสามารถดำรงอยู่และดำเนินงานวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของจังหวัดได้ กระบวนการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่สำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการที่เครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิกได้เรียนรู้จากการดำเนินงานวัฒนธรรมร่วมกัน เป็นกระบวนการกลุ่มในลักษณะของการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง (interactive learning through actions) ซึ่งสอดคล้องกับที่สุรวุฒิ ปัดโรสง (2542:113-114) ได้เสนอไว้ว่า ชุมชนไทยสามารถก่อเกิดกระบวนการเรียนรู้ได้ เพราะเป็นชุมชนที่มีพื้นฐานของความรัก ความเอื้ออาทร การช่วยเหลือและมีความสามัคคี เป็นมรดกทางสังคมที่ตกทอดกันมานาน การรวมตัวของชุมชนไทยเป็นการรวมตัวในแนวนอน มีไชน่แนวตั้ง จึงทำให้ชุมชนมีความอิสระ เกิดกระบวนการเรียนรู้ได้ ความสัมพันธ์แนวนอนของ

ชุมชนทำให้สมาชิกในชุมชนมีฐานะเท่าเทียมกัน สามารถเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายอย่างปราศจากอุปสรรค สามารถสื่อสารกันได้อย่างสมานฉันท์ โดยใช้วัฒนธรรมเป็นเครื่องมืออันสำคัญ

2. ความเป็นไปได้และปัจจัยเงื่อนไขในการประยุกต์ใช้รูปแบบกระบวนการพัฒนาประชาสังคมเพื่อการดำเนินงานวัฒนธรรมของสภาวัฒนธรรมจังหวัด

จากการวิจัยพบว่ามีความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบกระบวนการพัฒนาประชาสังคมเพื่อการดำเนินงานวัฒนธรรมของสภาวัฒนธรรมจังหวัดนี้ไปประยุกต์ใช้ ทั้งนี้จะต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยเงื่อนไขหลายประการ กล่าวคือ

2.1 ประชาสังคมเพื่อการดำเนินงานวัฒนธรรมของสภาวัฒนธรรมจังหวัดเป็นเวที (Forum) หรือเป็นพื้นที่สาธารณะ (public space) หรือเป็นโอกาสที่เครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิก หรือประชาชนทั่วไปสามารถมาพบปะ รวมตัวกันเพื่อพูดคุย แลกเปลี่ยน ถกแถลง (ไม่ใช่ได้เพียง) ข้อมูล ความคิดเห็น คุณค่า อุดมการณ์ ประสบการณ์ ปัญหา การแก้ปัญหา ดำเนินงานวัฒนธรรม ได้รับผลจากการดำเนินงานวัฒนธรรม และประเมินผลการดำเนินงานวัฒนธรรมร่วมกัน เพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของจังหวัดร่วมกัน การพบปะพูดคุยอาจจะมีลักษณะทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ อาจพบปะกันเป็นประจำ สม่ำเสมอ หรือเป็นครั้งคราวเมื่อมีวิกฤตเหตุการณ์ หรือประเด็นที่สนใจร่วมกันก็ได้ โดยมีสภาวัฒนธรรมจังหวัดทำหน้าที่เป็นองค์กรแม่ข่ายที่ทำหน้าที่เชื่อมโยงเครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิกให้เข้ามาเชื่อมโยงกัน เรียนรู้และดำเนินงานวัฒนธรรมร่วมกัน

ประชาสังคมเพื่อการดำเนินงานวัฒนธรรมของสภาวัฒนธรรมจังหวัดจึงควรมีบรรยากาศของความร่วมมือกันในการพูดคุยสื่อสารทำความเข้าใจกัน ในบรรยากาศของกาลยามิตรภาพที่มีสัมพันธภาพที่เท่าเทียมกัน แต่ทั้งนี้ไม่ใช่เรื่องที่เครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิกจะต้องคิดและทำอะไรเหมือนกันทั้งหมด เพราะธรรมชาติของวัฒนธรรมจะต้องมีความหลากหลายทั้งวิถีคิด ความเชื่อ ข้อมูล ประสบการณ์ และอื่น ๆ แต่ประชาสังคมเพื่อการดำเนินงานวัฒนธรรมของสภาวัฒนธรรมจังหวัดจะต้องทำหน้าที่ประสานความแตกต่างนี้ให้เป็นพลังที่เสริมซึ่งกันและกัน อย่างกลมกลืนและมีความสมานฉันท์ จนก่อให้เกิดประโยชน์ใหม่ ๆ ความรู้ใหม่ ๆ สติปัญญาใหม่ ๆ ที่จะเป็ประโยชน์ในการดำเนินงานวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของจังหวัดได้

2.2 มีปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมไทยบางประการที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานวัฒนธรรมของประชาสังคมเพื่อการดำเนินงานวัฒนธรรมของสภาวัฒนธรรมจังหวัด เช่น ความเกรงใจ เป็นต้น ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีคนกลางที่เรียกว่า วิทยากรกระบวนการมีส่วนร่วม (Facilitator) ซึ่งจะทำหน้าที่ในการจัดอุปสรรคทางวัฒนธรรม เสริมสร้างบรรยากาศแห่งมิตรภาพ ความร่วมมือ ความจริงใจ ความสนุกสนาน และกระตุ้นการคิดที่เป็นระบบโดยใช้เทคนิคการสื่อสารและการประชุมที่มีประสิทธิภาพ เช่น AIC - Appreciation - Influence - Control FSC - Future Search Conference เป็นต้น (ทวีศักดิ์ นพเกษร,

2542:23-25) ซึ่งจะเป็นมิติใหม่ของสังคมไทยในการพัฒนาคนและชุมชนให้มีเจตคติ กระบวนการคิด ความเป็นพลเมือง และขนบวัฒนธรรมประชาสังคม ที่เป็นความหวังและทางออกของสังคมไทยในปัจจุบันและอนาคต ดังนั้นสภาวัฒนธรรมจังหวัด จำเป็นต้องสร้างวิทยาการกระบวนการมีส่วนร่วมนี้ขึ้นในทุกจังหวัด

ข้อเสนอแนะ

1. เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่สังคมมนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อให้เกิดความเจริญของงามทางจิตใจ ความเจริญของงามทางสังคม และความเจริญของงามทางวัตถุ ซึ่งการดำเนินงานวัฒนธรรมจะทำให้คนมีความสุข ครอบครัวยอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติสุข และสิ่งแวดล้อมยั่งยืน ซึ่งจะก่อให้เกิดอารยธรรมแห่งมนุษยชาติทั้งหมดร่วมกัน ดังนั้นวัฒนธรรมจึงเป็นพลังของสังคมทางภูมิปัญญาเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ จิตใจ การเมือง สังคม และสิ่งแวดล้อมพร้อมกันไป แต่การที่วัฒนธรรมไม่มีพลังเพราะสังคมได้รับการสื่อความหมายของคำว่าวัฒนธรรมในรูปแบบที่ไม่มีชีวิต (ประเวศ วะสี, 2537:1) ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องสร้างความเข้าใจในความหมายของวัฒนธรรมให้เข้าใจกันโดยทั่วไปในความหมายของ "ชีวิตวัฒนธรรม" หรือ "สังคมวัฒนธรรม" ที่มีพลวัต และมีพลังในการพัฒนาและต้องสร้างพลังทางวัฒนธรรมในการพัฒนา โดยใช้วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคม ส่งเสริมคุณค่าของภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นอันหลากหลาย ส่งเสริมการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น กระจายรายได้และสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ ส่งเสริมศักดิ์ศรีชุมชนท้องถิ่น สิทธิและเสรีภาพแห่งความเป็นมนุษย์ซึ่งเป็นการเสริมสร้างวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย

2. การพัฒนาประชาสังคมในระดับและรูปแบบต่าง ๆ ที่หลากหลายนั้น เป็นกระแสการพัฒนาและเป็นทางออกของมนุษยชาติในอนาคต และเป็นทิศทางสำคัญในการพัฒนาประเทศ ดังที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) และแผนงานและโครงการต่าง ๆ ตามมาอีกมาก รวมทั้งมีนักคิดของสังคมไทยได้มีการศึกษาและนำเสนอความคิดเห็นนี้อย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลา 7-8 ปีนี้ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่หน่วยงานของรัฐ องค์กรภาคเอกชน องค์กรชุมชน และกลุ่มพลังต่าง ๆ ในสังคมจะต้องร่วมกันผลักดันอย่างจริงจังเอาใจใส่เพื่อให้การพัฒนาประชาสังคมในระดับและรูปแบบต่าง ๆ ในสังคมไทยได้พัฒนาก้าวหน้าไปอย่างจริงจัง เพื่อจะได้เป็นทางออกจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน และเป็นความหวังสำหรับการพัฒนาประเทศต่อไปในอนาคต

3. จากการวิจัยพบว่าสภาวัฒนธรรมจังหวัดต้องส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยทางวัฒนธรรมเพื่อเป็นการสร้างองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมเพื่อเป็นฐานข้อมูลสำคัญในการดำเนินงานวัฒนธรรมในลักษณะอื่น ๆ ทั้งการอนุรักษ์ พื้นฟู ถ่ายทอด พัฒนา เผยแพร่ แลกเปลี่ยน ส่งเสริมกิจกรรมวัฒนธรรม เป็นต้น ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับที่ประเวศ วะสี (2540) เสนอไว้คือ ถ้าสภาวัฒนธรรมไม่ชัดเจนว่าจะเริ่มต้นงานวัฒนธรรมอย่างไร

ดี ควรส่งเสริมให้ครูทำวิจัยวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น โดยอาจจะทดลองคิดในตำบลเดียวกันก็ได้ เพราะถ้าใช้ตำบลเป็นหน่วยของการพัฒนาจะมีขนาดที่พอมองเห็นวิธีทำงานได้ง่าย ในตำบลหนึ่งมีโรงเรียนประมาณ 5 โรงเรียน มีวัดประมาณ 5 วัด มี อบต. ถ้ามีการประชุมปรึกษาหารือในตำบลและมีการตกลงกันว่าครูในโรงเรียนทั้ง 5 โรงเรียนนั้นทำการวิจัยเรื่องราวของตำบลนั้น เช่น เรื่องประวัติศาสตร์ชุมชน ประวัติศาสตร์ของวัด และวัดที่เคยมีมา โบราณวัตถุ เหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ อาชีพของชาวบ้าน เครื่องมือและเทคโนโลยีชาวบ้าน ประเพณี ศิลปะ และศิลปิน เป็นต้น โดยสภาวัฒนธรรมจังหวัดให้การสนับสนุนทั้งด้านกำลังใจทางสังคม และการเงิน (ถ้าเป็นไปได้) การทดลองทำงานในตำบลหนึ่งจะสร้างความเข้าใจถึงวิธีทำงานและให้กำลังใจที่จะขยายงานการวิจัยออกไปจนครบทุกตำบลในจังหวัด ซึ่งจะทำให้จังหวัดแต่ละจังหวัดมีฐานข้อมูลวัฒนธรรมเติมพื้นที่ความรู้ทางวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ แต่ละจังหวัดจะนำมาซึ่งความภาคภูมิใจในศักดิ์ศรีของวัฒนธรรม เป็นฐานของการพัฒนาต่อไป ซึ่งรวมถึงการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อมด้วย

4. ต้องปฏิรูปการศึกษาทั้งในและนอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยให้สามารถทำหน้าที่ในการสืบทอดและสร้างสรรค์วัฒนธรรมได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ เพื่อเสริมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ให้ทุกคนมีโอกาสเรียนรู้ สืบสานและสร้างสรรค์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เพื่อให้มีทางเลือกที่หลากหลาย โดยต้องจัดการศึกษาให้มุ่งเน้นกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับพื้นฐานทางวัฒนธรรมและภูมิธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นวิถีชีวิตของชุมชนเข้ากับความรู้สมัยใหม่มากกว่าการมุ่งเน้นเนื้อหาความรู้สำเร็จรูปเป็นหลัก

5. สภาวัฒนธรรมจังหวัดจะต้องเป็นเวทีที่เปิดโอกาสให้เครือข่ายเครือข่ายเครือญาติภาคีสมาชิกและประชาชนทุกคนได้มีโอกาสมาเสนอความคิดเห็น มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ต้องส่งเสริมให้เกิดการสื่อสารระหว่างเครือข่ายเครือญาติภาคีสมาชิกและชาวบ้านด้วยกัน ทั้งนี้จะต้องอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อมั่นในศักยภาพของชาวบ้าน ว่าชาวบ้านมีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ชีวิตที่ถ่ายทอดมาแต่บรรพบุรุษและสั่งสมมาปัจจุบันอยู่ชุดหนึ่ง ถ้าเปิดโอกาสให้เขามีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับคนอื่น ๆ กลุ่มอื่น ๆ ทั้งในพวกกันเอง กับข้าราชการ นักวิชาการ นักธุรกิจ ชาวบ้านจะสามารถพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ได้ การสัมมนาจะต้องเปิดโอกาสให้ชาวบ้านพูดคุย เสนอความคิดเห็น และประสบการณ์ให้มากที่สุด เพื่อจะได้ให้โอกาสชาวบ้านได้พัฒนาความรู้ความคิดให้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการทางวัฒนธรรมของเขา และให้เหมาะสมกับศักยภาพของเขาเองด้วย โดยคนภายนอกไม่ว่าจะเป็นข้าราชการ นักพัฒนาเอกชน หรือใครก็ตาม ต้องเป็นเพียงผู้ช่วย ผู้ส่งเสริมให้เครือข่ายเครือญาติภาคีสมาชิกและชาวบ้านได้สื่อสารกันอย่างต่อเนื่อง ช่วยจัดโอกาสจัดเวทีให้พวกเขาพบปะกันอย่างสม่ำเสมอ